

בתלמוד תורה, וכן בארו במבילתא. וכבר נתבאר כלל משפטי אלה שתי המצות בפרק רביעי ממנחות. (נפלטת בוא, ולמחוק, עקב, אהבס סלכות תפילין ומנחה וכפר מ"ה פ"ה):

→ **מצוה יד** היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית ונתנו על ציצית הכנף. ואינה

נמנית בשתי מצות, ואף על פי שהעיקר אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, שהרי נאמר בספרי יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזו אין הנשים חייבות בה כמו שהתבאר בראשון מקידושין (דף ל"ג:). וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפ"ד ממנחות.

(נפלטת סלח לך, אהבס סלכות לילית פ"ה פ"ה):

מצוה טו היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו יתעלה וכתבתם על מזוזות ביתך. והנה נכפל הצווי הזה. וכבר התבאר דיני מצוה זו בפ"ג ממנחות. (נפלטת ולמחוק, עקב, אהבס סלכות תפילין פ"ה פ"ה):

מצוה טז היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של

מכות במוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים וגו' וזו היא מצות הקהל. ואמרו בקידושין (דף ל"ד) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ובארו בסוף הכאמר אין למדין מן הכללות. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפרק ז' מסוטה. (נפלטת ולמחוק לל"ג):

מצוה יז היא שצונו שיהיה כל מלך מאומתנו יושב בככא המלוכה כותב ספר תורה לו לעצמו לא יפרד ממנו. והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת. וכבר התבאר כלל משפטי מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין. (שפטים ופועים, אהבס סלכות תפילין ומנחה וס"ה פ"ה):

מצוה יח היא שצונו שיהיה כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבו לו, והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת. ואין מותר לכתוב אותה פרשיות פרשיות כי רצה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה. ולשון גמרא (סנהדרין כ"א:): אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לו לכתוב משלו שנאמר כתבו לכם איתביה אביו כותב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתגאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא. והיתה התשובה לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתניא וכותב לו שתי תורות, כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שנים כמו שהתבאר בפרק שני מסנהדרין (ס"ג). וכבר התבאר משפטי מצוה זו, רוצה לומר כתיבת ספר תורה ותנאיה בפרק שלישי ממנחות ובמסכת שבת פ' מ"ז. (למחוק לל"ג, סלכות תפילין ומנחה וכפר מ"ה פ"ה):

מצוה יט היא שצונו לברכו אחר אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות רבים ממסכת ברכות. (וכי עקב, אהבס סלכות פ"ה פ"ה):

מצוה כ היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה

הכל והיתה בזה הרפה לכל ישראל על אשר אבדה זאת המצוה טכללם. ולא נצטווה זאת המצוה אלא לכמו המעמד המפורסם הגדול שהוא אשר פחד ממנו כל העולם, ולהיות פרסום היחוד בזה יעד השם על ידי ישעיה שלא תשלם חרפת ישראל בזה המעמד ושיראו בהם בחורים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות ויתירו נפשם ויפרסמו האמונה ויקדשו את השם ברבים, כמו שהבטיחנו באמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים. ובגמרא (סנהדרין ע"ד:) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה, תא שמע שבע מצות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן המניא הו, הנה נתבאר לך שהיא טכלל מיני המצות המחוייבות לישראל, ושמו ראייתם על זאת המצוה מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין. (נפלטת לעזר אל סנהסיס, מדע סלכות יסולי סנהסיס פ"ה):

מצוה י היא שצונו לקרוא קריאת שמע ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת במ. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במסכת ברכות (דף כ"ה) ושם נתבאר דקריאת שמע דאורייתא. וכתוב בתוספתא כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים זמן לתפלה, רוצה לומר שזמני התפלה אינם מן התורה אמנם זיוב התפלה עצמה מן התורה כמו שבארנו, וחכמים ז"ל סדרו להם זמנים. והו ענין אמרם (ברטא כ"ו:) תפלות כנגד תמידים תקנו, רוצה לומר שתקנו זמניהם כפי זמני הקרבן. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (נפלטת ולמחוק, אהבס סלכות קריאת שמע פ"ה פ"ה):

מצוה יא היא שצונו ללמוד תורה וללמדה והו הנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו ושנתם לבניך וכתוב בספרי לבניך אלו התלמידים שהתלמידים קרויים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, ושם נאמר ושנתם שיהיו מחודדים בתוך פיך כשארם שואלך דבר לא תהא מגמגם לו אלא אמור לו מיד. וכבר נכפל זה הצווי פעמים רבות ולמדתם ועשייתם למען ילמדון, וכבר נתפור הצווי והורו על מצוה זו במקומות רבים מן התלמוד, והנשים אין חייבות בה מאמרו ולמדתם אותם את בניכם אמרו בניכם ולא בנותיכם כמו שהתבאר בגמרא (קדושין ל"ו). (נפלטת ולמחוק, אהבס סלכות תלמוד מורה פ"ה פ"ה):

מצוה יב היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו למוטפות בין עיניך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים. (ב"ב בוא ולמחוק עקב, אהבס סלכות תפילין ומנחה פ"ה פ"ה):

מצוה יג היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ירך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים, והראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצות אמרם בגמרא (מנחות מ"ד) על צד התימה ממי שיחשוב שתפילין של ראש ושל יד לא יונה אחד מהם בלתי האחר אלא אם יהיו שתייהן יחד מאמר זה לשונו, מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא לעביד, כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת, אינו כן אבל יעשה המצוה אשר נודמנה ולפיכך יניח איהו מהן שידומן לו, הנה התבאר לך שקראו התפילין של יד ושל ראש שתי מצות. ואלה שתי המצות לא יתחייבו לנשים מפני אמרו יתעלה

4

אמריכם מה' אלהיכם ואל תשנו כעמלק ואל תשנו כעמי כנען כי עמלק וקנען שמועו בקול ה' אלהיהם וישלחו ידו להם ויכרתם אותם ואל תשנו כעמלק ואל תשנו כעמי כנען כי עמלק וקנען שמועו בקול ה' אלהיהם וישלחו ידו להם ויכרתם אותם

הנהגה י"ח

דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

הנהגה י"ח
דף כ"ב
הנהגה י"ח
דף כ"ב

7

יהא אלא* בשאר שני שבוע, אטו אי מפקר להו לפרותיו מי לא מיפטר מימעשר⁸²⁴.

הא דתני ר' שמעון שאין לך דבר שהייב בביעור אלא אם כן גדל בשביעית ונלקט בשביעית, על כרחין לא כללא כאיל* לכולהו אילני. דאם איתא, מאי קא מותיב מינה תיובתא לרבא* ורב המנונא, הא כולהו תנאי פלוג* עליה וכלהו סבירא להו דאילן בחר חנטה לשביעית. אלא ר' שמעון באתרוג דוקא קא מיירי⁸²⁵.

[טז ע"א] הא דאמ' ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל, למצוה מן המובחר⁸²⁶ קאמ'. הא

והע"ג. 824. ע"י בריטב"א הנ"ל וכתוב שם שני' בהע" 821. 825. ע"י תוד"ה שאין ותוס' כפשוטה ח"ב עמ' 346 שור' 77. כל הדיבור הזה הובא בריטב"א כמעט מלה במלה וכנגד שיטת רבי' הוא מביא את פי' רבו הרא"ה, המסכים לגי' הבעה"מ. 826. ע"י תוד"ה בשופר ומרדכי פ"א סי' תש"ה וסמ"ג עשין סי' מ"ב ויראים השלם סי' תי"ט (ותועפות דאם שם אות י"ג ומהרש"א כאן) ואור זרוע הל' ר"ה סי' רנ"ח ורע"ד, ושכלי הלקט סי' רצ"ב ואגודה פ"א סי' ה'. אבל ע"י פסקי רי"ד וריטב"א ד"ה א"ר אבהו ותי' הר"ן ד"ה למה (וכן בפי' לר"ף) ומאירי עמ' 40 וחיבור החשוכה עמ' 315, ורי"צ אבן גיאות עמ' ל"ב וספר האורה סי' צ"ד וסדר רש"י סי' ק"ג, קניא מח"ו עמ' 347 ורשב"ץ י"ז ע"ד, ד"ה מנהג (וכן להלן שם דף כ"א ע"ב ד"ה כל ומ"ש בפ"ג הע' 177) וטוא"ח סימן תקפ"ו ובי' שם דבור המתחיל ומ"ש רבינו נמצא בדרשת הרמב"ן (הצופה מארץ הגר שנה א', עמ' 152). וע"ע דרשת הראב"ד עמ' י"ט. 827. כ"ו ע"א. ור' להלן ע"י רי. 828. דבור זה מקומו לפני הדיבור הקודם. 829. כלומר "במה בשופר" אינו טעם לפסוקי שופרות אלא אמלכיות וזכרונות קאי, למה יש בהם שופר. וע"י ריטב"א ד"ה ובמה ומנורת המאור הוצ' ענעלאו ח"ב סוף עמ' 363. וע"י דרשת הראב"ד סוף עמ' י"ח, וספר הישר לר"ח הוצ' מקיצי נרדמים סי' ס"ז אות ה' וסי' ס"ח אות ה'. וע"י ספר הפרדס הוצ' הר"ד ח"י עהרענרייך ז"ל, עמ' רי"ז, (ומאחר שענינו קרוב לדברי רבי' אציע כאן תקונים אחדים עיקריים בדברי הפרדס הסתומים: "ושופרות לא פירש למה (לא) אמר [כלומר, למה אומרים פסוקי שופרות]... ומשמע פי' [כן בדפוס ראשון, כלומר פירוש] שופרות הוא והן [חמשים, ושמעון] [צ"ל המשך ושמעון, כלומר "ובמה בשופר" הוא המשך ושמעון למלכיות וזכרונות, שיתקעו בהן]... אמרו מלכיות וזכרונות בשופרות [כלומר "שופרות" פי' בשופרות]... ואם [הן] [צ"ל כן]...

לעכובא תנן לקמן⁸²⁷, כל השופרות כשרין חוץ משל פרה.

זכרונות⁸²⁸ כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה ובמה בשופר. כלומר, ובמה תמליכהו* עליך ובמה יעלה זכרוך לפניו* בשופר⁸²⁹. וכן נראה לי* מן התוספתא דתניא התם⁸³⁰, מלכיות שתמליכהו על מעשה ידי זכרונות שיעלה זכרוך* לפניו* שופרות שתבא תפלתך בתרועה לפניו⁸³¹.

ד למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

ותוקעין*⁸³² כשהן עומדין כדי לערבב את השטן⁸³³. הקשו בתוספות⁸³⁴ והא קא עבר משום בל תוסיף. ואי אפשר לתרץ דכיון

בשלמא מקראות של שופרות אמרין [כלומר, במסוף]... הואיל ומפרש [כלומר "ובמה שופר" מפרש רן] תקיעות מלכיות וזכרונות הנזכרות [כן צ"ל וכן בדפ' ראשון, וכאן צריך לבוא מה, שנמצא להלן]. דהכי תנן אומר מלכיות... שופרות ותוקע [כלומר, מלשון הברייתא יוצא שאין תקיעה אלא בפסוקי מלכיות וזכרונות ואילו מלשון המשנה יוצא שיש תקיעות גם בפסוקי שופרות, ומכאן ואילך מתחיל התירוץ] הכי קאמר... ובמה תאמרו מקראות אלו בתקיעת שופר עד זכרונות... ושופר לא הוצרך לפרש למה (אור) [צ"ל אור, כלומר אומרים. היינו, אין התנא של הברייתא צריך לפרש למה אומרים פסוקי שופרות כמו שמפרש למלכיות וזכרונות. וע"י ריטב"א ר"ה ט"ז ע"א ד"ה ובמה, הגו' בהע" נ"ז] (כרוב) [צ"ל כתוב, (וע"י ויקרא כ"ג, כ"ד וברש"י ורמב"ן ובדרשתו הצופה מארץ הגר שנה ב' עמ' 142), ומ"ש בהע" ס' דחוק מאד]... ובמה בשופר. (דבר בפני עצמו [כלומר, אינו פי' לשופרות דרישא], (חמשים) [צ"ל המשך]... כלומר ותקעו בהן [היינו ש"ובמה בשופר" ומשך גם על פסוקי שופרות, "שלא הוצרך לפרשם"...] לפני שופרות לאו לשמוש. (ו) ופי' מלכיות הוא, אלא לחובת עצמו. לכך שנינו אומר מלכיות [נרמז בקצור למש' שכל"ב ע"א, אומר מלכיות ותוקע וכו']. 830. תוס' ר"ה פ"א הי"ב ושם, שתמליכהו על כל מעשיו... וזכרוכם לפניו ושופרות שתעלה. 831. ואת התוס' ברור שאי אפשר לפרש כנתינת טעם לאמירת פסוקי שופרות, אלא לתקיעת השופר, וע"י ריטב"א הנ"ל וסדר רש"י סי' ק"ס ורי"צ אבן גיאית הל' ר"ה עמ' כ"ו ותי' הרשב"ץ דף ט"ז ע"ב ד"ה בראש השנה. 832. צריך להוסיף "ומריעין", וע"י דרשת הראב"ד לר"ה, עמ' מ"ד. כנ"ל לי' "ושבין ותוקעין כשהן" ונשמט בודאי ע"י הדומות. 833. כדי לערבב את השטן לי' כנ"ל. "את" לי' בגמ' ואית' בכ"י. 834. ע"י תוד"ה ותוקעים, מרדכי סי' תש"ה וסמ"ג

דתקע והריע הוה ליה כע בשילהי ראוה בעי כונה* ז והילכך יש* ז דלא שייך ב' פעמים. ובכרן פעמים ביום ל אס כן הוסיף אבותיכם יוסן לולב וחזר ונו כמה פעמים הניתנין במתן מאה פעמים אס תקע וחזו יום*, ואפי' תוסיף. והם ז עלתה יפה ב כלל, דלא תוסיף אלא

עשין סי' מ"ב, ע"ו וע' רכ"ב ז וע"ע ארחות 835. וכדעת הן התקיעות דמיוש 40 ד"ה (וכן). ע"ב תוס' ד"ה ד"ה למה (אבל) וכמו שהקשו הו שאינם סוכרים כ מגילה סי' אלף י לנו ד"ה ותוקעין ולא ברור לי מל' שאע"פ שיצאו המנהיג (מה"ד) ד"ה כדי, וע"י 838. ע"י להלן כ כד"ה אלא אמר חשבינן מיתרמי להלן פ"ג הע' ז ע"י להלן בהע' ז הל' ממרים פ"א תנאים, דברים, ז 841. דברי רב

יצא ג לי' מברכין. יום מתן. ארבע ליעבור.

אלא ק לי'. כאיל ק בעל. לרבא ג ק לרבה. פלוג ג ק פליגי. תמליכהו, כתב תמליכהו ומחק ו אשונה בנקודות. לפניו ק לפני. לי ק לי'. שיעלה... לפניו ק שחעלה לפניו זכרוך לטובה. זכרוך ג [לטובה]. ותוקעין ג [ומריעין].

עצמו*, כגון כהן שהוסיף ברכה משלו, ואי נמי ישן בשמיני בסוכה במתכוין למצוה, אי* נמי במה שאירע* שנחערב מהן*⁸³⁹ אחת במתן ארבע* וכיוצא באלו. אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך אין כאן כל תוסף, דכבר אמרה* תורה⁸⁴⁰ על פי התורה אשר יורוך⁸⁴¹. ותנע לך, דהא שמיני של סוכה בזמן הזה* מצוה של דבריהם, וישנן ואוכלין⁸⁴² בה למצוה, ואע"ג דבקיאינן השתא בקיבועא דירחא⁸⁴³, ומכריז ר' יוחנן כל* היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעברו*⁸⁴⁴ תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי⁸⁴⁵, אלמ' כל לצורך* גזרינן ומוסיפין והרשות בידן. והוא הדין בבל → תגרע לצורך, כגון יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, אע"ג דאמרה תורה תקעו, עמדו⁸⁴⁶ וגזרו שלא לתקוע, וכל (שכן)⁸⁴⁷ זה לצורך⁸⁴⁸ והכא נמי לצורך ראו לתקוע ולחזור ולתקוע, ומצוה לשמוע לדברי חכמים⁸⁴⁹ מלא תסור⁸⁵⁰, כן נ"ל⁸⁵¹.

דתקע והריע כשהן יושבין⁸⁵⁵ יצא*, ואחר כך הוה ליה כעבר זמניה* ואסיק רבא לקמן בשילהי ראוהו בית דין⁸⁵⁶ דשלא בזמנו לעבור בעי כונה*, דהכא נמי מתכוין הוא למצוה⁸⁵⁷ והילכך יש* משום כל תוסף. והם ז"ל תירצו, דלא שייך כל תוסף בעשיית המצוה שתי פעמים. ובברכת* כהנים נמי אפי' מברכין* כמה פעמים ביום לציבור אחד אין זה כל תוסף. אלא אם כן הוסיף ברכה אחרת משלו כגון, ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וכיוצא בו. וכן אם נטל לולב וחזר ונטל ביום, או אכל מצה וחזר ואכל כמה פעמים ביום אחד אין זה כל תוסף. וכן הניחנין במתנה אחת אם נתן באותו קרן אפי' מאה פעמים ליכא משום כל תוסף, והכא נמי אם תקע וחזר ותקע אפי' מאה פעמים באותו יום*, ואפי' מתכוין למצוה ליכא משום כל תוסף. והם ז"ל טרחו להעמיד שיטה זו ולא עלתה יפה בידם⁸⁵⁸. ומסתברא דלא קשה כלל, דלא אמרו התם דאיכא משום כל תוסף אלא* במה שהוא מוסיף מדעת

ממרים פ"ב ה"ט. ומדברי רבי נראה שאפילו לצורך אין כח להוסיף אלא ביד חכמים בלבד ועי' ריטב"א סוף ד"ה כדי (ונר') שמתכוון להל' יסודי התורה פ"ט ה"ב. ועי' רמב"ם הל' ממרים הנ"ל ומה שהקשה עליו היום תרועה להלן כ"ח ע"ב ד"ה מתיב. ולשיטת הרמב"ם זהו שהגמרא אומרת "כדי לערבב השטן" להודיען שאינם מן התורה. 842. בנד' ואוכלים וישנים. 843. ועי' מ"ש בערוך לנר ד"ה בא"ד וי"ל, ומ"ש ביום תרועה להלן דף כ"ח ע"ב ד"ה אמר ליה אביי. 844. צ"ל ליעבדו. 845. להלן דף כ"א ע"א. 846. בנד' לי "עמדרו" ושם תקעו גזרו. 847. "שכן" מנוקד בכ"י לסימן מחיקה, וכן לי' בנד' וג' ק. 848. עי' להלן דף כ"ט ע"ב ומ"ש לכ"ב ע"ב ד"ה אי הכי והע' 29, רבי יונה ריש ברכות ד"ה ויש להקשות ותשב"ץ ח"ב סי' קצ"ז וסי' רי"ב וע"ע תשרי רש"י (הוצ' אלפנביץ) סי' קי"ח, ערוגת הבשם ח"ב עמ' 277 ור"ן להלן לדף כ' ע"א ד"ה אפשר וריטב"א לסוכה (שנד' בחי' הרשב"א) מ"ג ע"א ד"ה ואפשר, שאגת אריה סי' ד' וצפנת פענח להל' שופר פ"ג הלכה י"ב. 849. יבמות כ' ע"א. 850. דברים י"ז, י"א. וכן הוא גם בריטב"א הנ"ל ועי' ספר המצות להרמב"ם שורש א' (ובהוצ' הר"ח הליר הע' 9), ומסידור לשון רבי נראה קצת שהוא סובר כדעת הרמב"ם כנגד השגת הרמב"ן שם. 851. מן ומסתברא עד כאן העתיק בריטב"א כמעט מלה במלה, ועי' תשב"ץ ח"א סי' קמ"א. תירוץ הרשב"א הובא

עשין סי' מ"ב, ספר הפרדס, הוצאה הנ"ל עמ' רי"ט והע' ע"ז ועי' רכיב ואגודה פ"א סי' ה' ורשב"ץ דף י"ח ע"א. ועי' ארחות חיים דין תקיעת שופר סי' י"ח. 835. וכדעת הפוס' הסוברים שעיקר התקיעות הן התקיעות דמיושב (עי' ראבי"ה ח"ב עמ' 236, ומאירי עמ' 40 ד"ה וכן). 836. דף כ"ח ע"ב. 837. עי' להלן כ"ח ע"ב תוס' ד"ה ומנא. וכן הקשה גם הר"ן בפ"י להרי"ף ד"ה (אבל בחי' הקשה מהא דאי מחרמי ליה ציבורא וכמו שהקשו התוס' ד"ה ותוקעים. והרמב"ם והרי"ף נר' שאינם סוברים כן, עי' הל' נשיאת כפים פט"ו הי"א ורי"ף מגילה סי' אלף קמ"ה. ועי' מנחת חנוך מצוה תנ"ד וערוך לנר ד"ה ותוקעים), ועי' גם בריטב"א ד"ה כדי לערבב. ולא בווד' לי מלשונם לאיזו מצוה מתכוונים. ואולי הכונה שאע"פ שיצאו עדיין מהכוונים לשם מצות שופר עי' המנהיג (מה"ד ר"י רפאל) הל' ר"ה ע' שי"ז וריטב"א ריש ד"ה כדי, ועי' מ"ש בספר יד דוד לתוס' ד"ה ותוקעים. 838. עי' להלן כ"ח ע"ב בתוד"ה ומנא ומ"ש רבי' שם בד"ה אלא אמר ומאירי עמ' 90 ד"ה כפל. והדבר הלוי אי חשבינן מיתרמי ליה ציבורא בכגון זה כחוק זמנו, ועי' להלן פ"ג הע' 389. 839. צ"ל מתן. וכן הוא בריטב"א עי' להלן בהע' 851. 840. דברים י"ז, י"א. ועי' רמב"ם הל' ממרים פ"א ה"ב וספר המצות עשין קע"ד ומדרש תנאים, דברים, עמ' 103 פס' י"א. בנד' דכבר נאמר על פי. 841. דברי רבינו הם דברי הראב"ד בהשגה הל'

יצא ג' לי'. זמניה ק' זימניה. בעי כונה ק' בעדונא. יש ג' ק' איכא. ובברכת ג' ק' וברכת. מברכין ג' ק' מברכין. יום ג' היום. אלא ק' אפי'. עצמו ק' אלא. אי ג' ק' ואי. שאירע ג' ק' [במקרה]. מתן ק' מתן. ארבע ג' ארבעה. אמרה ק' אמרת. הוה, [נשן] ונמחק בקולמוס. כל ג' ק' לי'. ליעברו ק' ליעברו. לצורך ג' ק' [כ"ד].

ופי כדוי לערבב את השטן, יש מפרשים⁸⁵² להכניע היצר, כדכתיב⁸⁵³ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ושטן הוא יצר הרע וכדו"ל דאמ' ⁸⁵⁴ הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות. ובערוך ⁸⁵⁵ פי' דבירוש' גריס* בלע המות לנצח⁸⁵⁶, וכתי' ⁸⁵⁷ והיה ביום* ההוא יתקע בשופר גדול, כד שמע שטן קל שיפורה* חדא זימנא* בהיל ולא בהיל, וכד תנינן* ⁸⁵⁸ ליה אמ' ודאי ההוא* שיפורה דתקרי* ⁸⁵⁹ שופר גדול* מטא זימניה להתבלע⁸⁶⁰ ומרתיע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטיגוריא⁸⁶¹

[טז ע"ב] שאין תוקעין בתחלתה. פי' בפשיעה, הא איקלע* ראש השנה בשבת לא, דמניעה זו

למצוה ולשם שמים. וכן כתב הרב בעל* ההלכות ז"ל⁸⁶².
 הא דר' כרוספדאי דאמ' של צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר⁸⁶³ לחיים ושל רשעים גמורין⁸⁶⁴ למיתה, י"ל* ⁸⁶⁵ דלא* מיתה וחיים ממש קאמ', אלא טובות* העולם ורעותיו קאמ' ⁸⁶⁶. ואע"פ* שיש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים⁸⁶⁷ וצדיקים אוכדין בצדקן⁸⁶⁸, אותן רשעים איפשר שיש בידן קצת מצות שמתן שכרן בעולם הזה, ואוכלין אותן קרן ופירות בעולם הזה, להאבידם לעתיד* לבא, כדכתי' ⁸⁶⁹ ומשלם לשונאיו* אל פניו להאבידו. ורשע שאמרו כאן שנחתם* לרעות העולם* הזה, בשאין בידו קצת מאותן מצות, הא יש

בחדור התשובה עמ' 302 ואילך וריטב"א סוף ד"ה וא"ר. ועי' גם טוא"ח סוף סי' תקפ"ה ובכ"ח שם ד"ה ומפרש, מה שהקשה על המהרי"ל, וכתירוצו משמע באגודה סי' ה' שכתב "דנאכד שופר או אונס כיוצא בו", אבל במדרש שכל טוב ח"א עמ' 68 אומר "אלא כגון שנאנסו או נתרשלו" ובאבודרהם, תפלת ר"ה (ירושלים שי"ט, עמ' רס"ט) כתב "ר"ל אם אירע להם אונס כגון שלא היה להם שופר או שלא היה להם חוקע או אונס גזירה", ועי' בריטב"א הנ"ל ובכ"ח, טוא"ח שם, ד"ה ומ"ש ואור"י, ומ"ש הט"ו או"ח שם ס"ק ז', ורק כשחל ר"ה בשבת אין מריעין בסופה "כי השבת אות וישראל נשמרים בו" (רוקח הגדול סי' ר"א), 863. בנד' לי' "נכתבין ונחתמין לאלתר", "של" "ושל" לי' בגמ', 864. בנד' לי' "גמורין", 865. יש לפרש, 866. עי' תוס' ד"ה ונחתמין, ריטב"א ד"ה א"ר כרוספדאי, חי' הר"ן ד"ה צדיקים, מרדכי סי' תש"ט, תוס' רי"ד ד"ה שלשה (וצ"ל שם "בדין" בשתי הפעמים כמו שהוא בפסקי רי"ד ובחי' הר"ן הנ"ל ובכ"ח להר"ף ד"ה צדיקים), רשב"ץ דף י"ה ע"ד ד"ה א"ר כרוספדאי. יסוד פי' של רבי' הם דברי הרמב"ן בראש שער הגמול (אבודרהם ריש תפילת ר"ה, הגהות מיימוני הלי' תשובה פי"ג ה"ג), ועי' גם דרשת הרמב"ן (הצופה מאריך הגר שנה א' עמ' 144 ואילך) ועי' גם מ"ש רבי' בשו"ת ח"א סי' ת"פ, וע"ע רמב"ם הלי' תשובה פ"ב ה"ב ונ"כ וחי' התשובה עמ' 246, ודב"ז חי' בי"א רס"ג אגודה סי' ה', מהרש"א ד"ה ג' ספרים, הגהות הרי"ף לעין יעקב ופתח עינים, 867. עי' קהלת ח', י"ד, 868. עי' שם ז', ט"ו, 869. דברים ז', י', ועי' תרגומים ורש"י שם וספר מוסר, (הוצ' באבער) עמ' 128, מאירי לאבות פ"ד מיי"ט ורש"י ור' יונה שם פ"ד מיי"ד

ביד מלאכי סי' ק"ז, לפי הנד', 852. וכן פי' המאירי בחדור התשובה עמ' 277 (341) וכע"ז בכית הבחירה עמ' 40. וכן פי' גם הרשב"ץ י"ז ע"ד ד"ה אמר. ועי' טוא"ח ריש סימן תקפ"א, ופד"א פמ"ו והגהות הרד"ל אות כ' ועי' גם רא"ש ספ"ד, מהר"ם אלאשקר סי' י', טעמי התקיעות לרס"ג (המובאים באבודרהם) הענין השביעי ורוקח סי' ר"א, וע"ע מנורת המאור הוצ' ענעלאו, עמ' 378 ד"ה התרועה ועמ' 379 ד"ה ועוד (הראשון), 853. עמוס ג, ו, 854. כ"ב דף ט"ו ע"א, 855. ערך ערב א', ועי' אוצה"ג לר"ה עמ' 90 ואילך, 856. ישעי' כ"ה, ח', 857. שם כ"ז, י"ג, 858. בכל הנוס' תניין (ריטב"א ורשב"ץ תנון), 859. בר"ח, סוף ר"ה, דתקיע וי"ג דתקע, דיתקע, אבל כאן צ"ל דמקרי, או דמתקרי כמו בארחות חיים, עי' העי' 861, 860. עי' מחזור ויטרי עמ' 372, וסמ"ג עשין מ"ב, 861. כל הדיבור נעתק מלה במלה בארחות חיים דין חקיעת שופר סעי' י"ח. וקרוב ללשון הזה ברשב"ץ דף י"ז ע"ד. ועי' גם ספר הפרדס, הוצ' רח"י עהרענרייך זצ"ל, עמ' רי"ט, וע"ע ר"ח בסוגיין, שבלי הלקט סי' ש"א וש"ב, דרשת הראב"ד עמ' מ"ד (ארחות חיים הנ"ל סעי' י"ז), מחזור ויטרי עמ' 353, רוקח הגדול ריש סי' ר"א ועיטור, הלי' שופר (הוצ' ר"מ יונה דף ק"א ע"א), ספר המנהגות עמ' 149 ואילך, שכל טוב ח"א עמ' 68 ופיטוי ר' שמעון בר' יצחק עמ' קכ"ט, 862. דפ' וארשא לי"ח ע"ג, ד"ב עמ' 150, ושם "ולאו דאיקלע ר"ה בשבת אלא דאיחיליד אונסא" (עי' אוצר הגאונים סי' קנ"ד), וכן הוא הלשון בתוד"ה שאין וסמ"ג עשין סוס"י מ"ב וחי' הר"ן ד"ה שאין. ועי' הגהת מרדכי סי' תש"ה ורשב"ץ דף י"ח ע"א ד"ה ואר"י כל שנה שאין. אבל כעין לשון רבי' הוא במאירי עמ' 41 ובאריכות

כדוי ג' לי'. ועם לא ג' ולא (ונוס' "עם" ביה"ש), פי' ק' לי'. גריס ק' גרסי'. וכתי' ק' וכתו'. ביום, נכתב כיה"ש. שיפורה ק' שופרא. חדא זימנא ג' ק' זימנא (ג' זימנא) חדא. וכד תנינן ג' וכתו' ונו': ק' וכתו' ונו'. ההוא ק' [הור]. שיפורה דתקרי ג' שופרא דתקע. גדול ג' ק' הגדול. הא איקלע ג' לי'. בעל ק' לי'. י"ל ק' יש לפרש. דלא ג' ק' דלאו. טובות ג' טובת. ואע"פ ג' ואע"פ. שנחתם ג' נחתם (ונוס' ש' ביה"ש). העולם ק' בעולם. לשתנאו.

בידו, אע" עונות, מע שאמרו גם מרובין מזו כולה ולא גמורין ש; מאותן עבו בידן קצת הוה וכדאג מרובין מע ולא שירי נ דחיים וכ אבל בעול רשע מאו שהרי או תשובה נ מרשעו, ו ואפי' צדי אבד כל נקרע דק העולם ו

וסמ"ג עשין מתניחין. השיטין אצל המלה "כאו" 872. צ"ל "ה"א ובריטב התוס' ד"ה ו "שום רשע" "שום". 877. עי' לה בשו"ת ח"ה היובל לכבו 879. צ"ל ו המצוה, אלא סי' ל"ז וכ"י עשין סי' ג' ו פתח עינים הישר לר"ת דברי ר"ת ע השלם עמ' ? מהר"ם ב"ב הנ"ל) "זואר

משלמן ק' כ שמשט. כשהמצוה. ג ק' הוה.

ומשני אמרי לא כו' וכן הוא גירסת המפרש שם דהגמרא משני דלעולם קסבר הויין ידים רק הכא לא חשיבא אפילו יד שאינו מוכיח דלא ס"ל סברתו של המקשה דעכ"פ יד הוי והתוספות (ד"ה הי"ג) גורסין אמרי אין כו' דמסכים לסברתו של המקשה דשמואל ס"ל לא הויין ידים דלמ"ד הויין ידים לא בעי נזיר עובר לפניו דהוי יד או משום סברת התוספות הנ"ל או משום סברתו של הרא"ש הנ"ל. והנה אח"כ פריך על הא דתנן במשנה אהא נאה הי"ז נזיר ודלמא אגא לפניו במצות ומשני שמואל שהיה תפוס בשערו.

והנה לפי סברת התוספות דמש"ה הוי אהא יד לנזירות יותר מן תענית משום דאהא משמע שיחול מיד א"כ באהא נאה פריך הגמרא ולכ"ע דלמא אגא לפניו במצות דהא לא הוי יד כלל דהא מיד יכול להתנאות לפניו במצות ויקיימם דבכל רגע יש על האדם איזה מצוה לקיים ותלמוד תורה בכל עת ובכל זמן ולכ"ע מוכרח לומר דאיירי בהיה תפוס בשערו. אבל לפירושו של הרא"ש דמש"ה הוי ס"ל דאהא הוי יד לנזירות משום דמשמע דישתנה גופו לאיזה דבר יש להסתפק באהא נאה ולא היה תפוס בשערו אם לפי הס"ד הוי ג"כ יד דג"כ משמע שישתנה גופו ולפי הגירסא דגורסין אמרי אין דשמואל ס"ל לא הויין ידים אבל למ"ד הויין ידים לא בעינן באהא שיהיה נזיר עובר לפניו משום הך סברא דמשמע שישתנה גופו וכמו כן באהא נאה לא בעינן לפי"ז שיהיה תפוס בשערו או אפשר יש לחלק דרק באומר אהא ולא קאמר מה יהיה משמע שמקבל שישתנה גופו אבל באומר אהא נאה הרי קאמר מה יהיה לא שייך סברא זו ולכ"ע לא הוי יד כלל:

[ז] **והנה** אם נאמר כסברא הראשונה דאהא נאה הוי כמו אהא ולמ"ד הויין ידים לא בעינן לא נזיר עובר

לפניו ולא שיהיה תפוס בשערו קשה לי דכמשנה שם תנן האומר אהא הרי זה נזיר. או אהא נאה נזיר. וכתבו שם התוספות בד"ה ודלמא דמש"ה פלגינהו המשנה לתרי כבי אע"ג דתרוייהו הוו ידות משום דמתוקמא כבי' אופנים דבאומר אהא נאה דהוי דיבור שלם לא מהני מה כנוזיר עובר לפניו דגם ככה"ג נוכל לפרש אגא לפניו במצות ומוכרח להיות בהיה תפוס בשערו וכאומר אהא גרידא לא מהני תפוס בשערו דנוכל לפרשו עדיין אהא בתענית אם לא כשהיה נזיר עובר לפניו. וא"כ הרי זה ניחא למ"ד לא הויין ידים אבל למ"ד הויין ידים ולדידיה לא בעינן כלל נזיר עובר לפניו הא תיקשה עליו למה פלגינהו המשנה לתרי כבי. ובשלמא לפי סברת התוספות דמש"ה הוי אהא יד דמשמע שיחול מיד ניחא דלמ"ד הויין ידים באהא גרידא אהא אבל באהא נאה לא הוי יד כלל דמיד יכול להתנאות במצות ובעינן תפוס בשערו אבל להרא"ש קשה. וצ"ל לכאורה להרא"ש דגורס כגירסת המפרש אמרי לא ומטיק דגם למ"ד הויין ידים הכא לא הוי יד כלל אבל להגירסא של התוספות קשה:

[ח] **אמנם** גם זה ניחא, דאפילו אם נאמר דלמ"ד הויין ידים מהני אהא גרידא וכן אהא נאה גרידא. מ"מ שפיר פלגינהו לתרי כבי לפי סברתן של התוספות דבאהא נאה דהוי דיבור שלם מה שא' עובר לפניו אינו מוכיח כלל וכחצי דיבור הוי הוכחה א"כ כשאומר אהא אפילו למ"ד דהויין ידים דהוי נזיר מ"מ אם יושב בתענית עובר לפניו שוב גם לדידיה לא הוי נזיר דשוב לא הוי יד כיון דאיכא הוכחה להיפוך ג"כ דכוונתו על תענית אבל באומר אהא נאה דהוי דיבור שלם גם אם יושב בתענית עובר לפניו מהני להיות נזיר ומש"ה פלגינהו לתרי כבי:

סימן מב

חקירה בענין לאו דלא תגרע:

7 **כתב** הרשב"א בחידושו לר"ה דף י"ו. (ד"ה למה תוקעין) דהא דכשחל ר"ה בשבת אין תוקעין וליכא משום בל תגרע משום דכה"ג יוכלו חכמים לתקן לצורך. והטורי אבן (ד"ה תוקעין) כתב על זה דהך לאו ליכא רק במתחיל המצוה ואינו גומרה ולא בלא התחיל כלל דאל"כ למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו המבטל מ"ע ילקה אלא ודאי דלשון גירעון לא שייך רק במתחיל ואינו גומר. ולפי הקדמתו זאת הוכיח עוד בסוף ר"ה דגם בהתחיל ולא גמר ליכא הך לאו רק אם אותו המקצת שלא גמר אינו מעכב וכמו מתן ד' שנתנן מתן אחת אבל אם הנשאר מעכב ג"כ ליכא הך לאו. וראיתו מהא דאמרינן בסוכה דף ל"א. לא מצא אתרוג לא יביא פריש משום דנפק מניה חורבא ותיפוק ליה דאם לא יטול כלל הא ליכא הך לאו ואם יטול השלשה מינים וחסר לו האתרוג הא עובר על לאו זה ומוכרח דכיון דמעכב ליכא ג"כ הלאו. ולבסוף נשאר בקושיא מהא

דאיחא בספרי (פרשה ראה פיס' ל') מגין שאין מוסיפין על הלולב ועל הציצית ת"ל לא תוסיפו ומנין שאין פוחתין מהן ת"ל לא תגרעו. ובשלמא מציצית ל"ק ד"ל דהספרי ס"ל דהם ארבע מצות ואין מעכבין זה את זה אבל מהא דאמר דבלולב איכא הך לאו הא מוכח דגם היכא דמעכב ג"כ איכא ונשאר בקושיא. והנה לכאורה נראה דמכאן נסתייעו דברי הרשב"א לגמרי דגם בלא התחיל כלל עובר דלפי מה דמבואר דבלולב איכא בל תגרע וא"כ הא נשאר קושית הטורי אבן דלמה אמר בסוכה הטעם משום דנפק מניה חורבא תיפוק ליה דיעבור על הלאו ומוכרח כהרשב"א דגם בלא מתחיל כלל איכא הלאו וא"כ הא אינו מפסיד כלל במה דנטול הג' מינים שיש לו לזכר בעלמא ורק משום חורבא אסרו.

אמנם באמת אין מזה ראיה להרשב"א דאע"ג דזה מוכח מהספרי דלא כהטורי"א וגם היכא דמעכבין איכא

הלאו מ"מ י"ל דוהו רק בהתחיל אבל אם לא התחיל כלל ליכא. והא דהוצרך לומר טעם דחורבא הנראה פשוט לחלק דהא במנחות דף כ"ז. איתא ד' מינים שבלולב מעכבין זה את זה ואמרינן שם לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין. וכתבו שם התוספות (ד"ה לא שנו) לפרש בשם בה"ג דביש לו אפילו נוטלן זה את זה יצא ובאין לו מעכבין וא"כ באין לו רק שלשה מינים ונטלם הא הוי כלא התחיל כלל דהוי אם יודמן לו אח"כ מין הרביעי יצטרך לחזור וליטול השלשה מינים עוד פעם אחר והנטילה הראשונה אינו עולה לו מהמצוה כלל והוי כלא התחיל כלל אבל ביש לו ד' מינים לפניו ונטל רק השלשה הוי התחיל במצוה ולא גמרה דאם יטול הרביעי אח"כ יצא ועולה לו הנטילה הראשונה למצוה דא"צ לחזור וליטלם. וא"כ הא שפיר נוכל לומר דבלא התחיל כלל ליכא הך לאו ומ"מ לא קשה מהסיפרי על הא דסוכה דבסוכה הא איירי באין לו אחרוג והוי כלא התחיל ואינו מפסיד כלל בנטילת המינים שיש לו ומש"ה צריך לטעם דחורבא והסיפרי איירי בשיש הכל לפניו ואינו נוטל רק שלשה ומש"ה איכא הך לאו וצ"ע על הטורי אבן דמדמה הך דסוכה להא דהסיפרי.

אמנם מהא דאמר בספרי דבציצית איכא הך לאו לכאורה מוכרח כהרשב"א דלא מבעי למ"ד דהם ארבע מצות א"כ כשמטיל רק ג' ציצית הא הוי לא התחיל כלל הרביעי וה"ו דומה ללובש שני בגדים של ארבע כנפות באחד הטיל ציצית ובאחד לא הטיל [נדברי הטור"א שכתב דלהך מ"ד הוי כלא התחיל ולא גמרה בדבר שאינו מעכב אינו מוכן לין] אלא אפילו למ"ד דהם מצוה אחת ולדידיה הא הוי התחיל ולא גמר מ"מ הרי להך מ"ד מעכבין זה את זה וכשמטיל הרביעית מתחלת המצוה ומה שהיה עליו השלשה ציצית מקודם הא לא נחשב למצוה כלל ודומה לנוטל ג' מינים שבלולב ואין לו הרביעי לפניו. ומדחזינן דגם ככה"ג קאמר הספרי דאיכא בל תגרע א"כ הדר קשה למה אמר בסוכה טעם דחורבא ומוכרח דגם בלא יטול כלל איכא הך לאו וכהרשב"א. אמנם גם מזה אין ראייה להרשב"א דהא י"ל דהא דקאמר בספרי ומנין שאין פוחתין מהן אין הכוונה שעשה רק ג' ציצית רק הכוונה דהטיל רק לבן ולא תכלת ושניהם הא הוי מצוה אחת וכמש"כ הרמב"ם במנין המצות מצוה י"ד ואינם מעכבין זה את זה וכשנותן לבן ואינו מטיל תכלת הוי התחיל ולא גמר אבל בלא התחיל י"ל דליכא הך לאו. ואין להקשות דא"כ מי שיש לו רק מין אחד וכגון לדידן דאין לנו תכלת אמאי מותר ללבוש בגד בת ד' כנפות ולהטיל בו לבן הא עובר על הלאו יש לומר דשרי משום עשה דוחה ל"ת.

אמנם לדעת ר"ת שהביאו התוספות במנחות דף כ"ז. (ר"ה

לא שנו) וכ"כ בסוכה דף ל"ד: בר"ה שתהא דבלולב גם ביש לו כל הדי' מינים צריך ליטול דוקא ביחד ואינו יוצא בנטלן זה אחר זה. וכן לדעת (הרמב"ם) [הרמב"ן] שהביא הר"ן כפרק לולב הגזול (י"ז ע"א ואע"ג) דאפילו באין לו נוטל רק ג' מינים ואח"כ נודמן לו הרביעי ונטל ויצא וא"צ לחזור וליטול הג' מינים ולדידהו הא נסתר החילוק שכתבנו בין יש לו לאין לו הא שפיר מוכח מדאמר בסיפרי דבלולב איכא בל תגרע ובסוכה קאמר הטעם דחורבא כהרשב"א דגם בלא נטל כלל איכא הך לאו.

ומה שהקשה הטור"א עליו דא"כ למ"ד לשאב"מ לוקין עליו ילקה המבטל מ"ע יש לומר דלעולם נאמר כהטור"א דלשון גירעון אינו נופל רק כשמתחיל ולא גמרה ומ"מ גם בלא התחיל כלל איכא הך לאו ולא מפשטיה דקרא רק אתי מק"ו דכ"ש בלא התחיל כלל ומש"ה אינו לוקה עליו דאין עונשין מן הדין ומ"מ עובר עליו ושפיר הוצרך בסוכה לטעם דחורבא. גם י"ל לפי מ"ש בפרש"י בחומש פרשה משפטים (שמות כ"ג י"ג) על פסוק ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות כל מ"ע באזהרה שכל שמירה בתורה אזהרה היא במקום לאו. וכתב שם הרמב"ן (ד"ה ובכל) דצריך לומר לפי"ז דהוי לאו שבכללות דאל"כ יהיה לוקה על ביטול מ"ע וכמו כן נאמר על הך דלא תגרעו. ואע"ג דבר"ה דף כ"ח: מבואר להדיא דעל כל תוסף לוקין ולא הוי לאו שבכללות מ"מ הא י"ל דבל תגרע הוי לאו שבכללות והחילוק שביניהם קל להבין. ועיין עוד בפרש"י על החומש בפרשה ראה על פסוק (דברים י"ג א) את כל הדברים כו' תשמרו לעשות.

מה שכתב בספר חיי אדם הלכות תפלה (כלל כ"ד טעף י"י) דין מחודש דאם לא אמר המלך הקדוש בערבית לילה הראשונה של ר"ה דאין מחזירין אותו וכמו ביעלה ויבא בר"ח דאין מקדשין החודש בלילה. דע דסברא זו לא שייך אלא בהתפלל תפלה של חול לגמרי אבל בהתפלל של ר"ה ולא אמר המלך הקדוש דאי דחזור דלא שייך סברא זו דא"כ היה לו להתפלל של חול. ועיין ברכינו יונה סוף פרק תפלת השחר (י"ט ע"א ד"ה שאין מקדשין) נזכר שם סברא זו והוא כתב שם בלא הזכיר של ר"ה י"א דאין מחזירין דאין מקדשין כו' וגם שם הוי מחלוקת יעו"ש והח"א סתם הדברים. ואם הוא מסופק אם אמר המלך הקדוש או לא הנראה דאם זכור שהתחיל ובכך תן שוב א"צ לחזור דהרי בסיום של ברכה זו הוי קדוש אתה כו' נקדש בצדקה ברוך כו' והרי אחרי תיבות הללו לא הורגל כלל לומר האל הקדוש ואין מקום להסתפק יותר משמא אמר חונן הדעת או מברך השנים. והא דאיתא בשו"ע סימן תקפ"ב (סעף א') דבספק חזור י"ל דקאי על ע"ית או בר"ה ויה"כ והספק אם אמר גם ובכ"ן:

סימן מג

יבאר בשעיר המשתלח שנמרף אחר ההגדלה אי כשר:

יעמד חי והקשה הלחם משנה (ד"ה היה טריפה) מהא דבחולין דף י"א. קאמר רב אחא בר יעקב דאזלינן בתר רובא מהא

הרמב"ם כתב בפרק ה' מהלכות עבודת יוה"כ (הלכה י"ח) דשעיר המשתלח שהיה טרפה פסול שנאמר

עובר על כל תוסוף כמו שכתבתי במכתבי ד"ל דשאני בבכור דלאו בר ריצוי הוא, מ"מ אין מדברי הרמב"ן סתירה לדברינו, ועכ"פ דברינו נכונים לפענ"ד ליישב בזה דברי רבותינו הקדמונים, מקושיא חמורה של הטורי אבן ד"ל.

(ב) על מה שכתבתי במכתבי אות ב ליישב קושיית השאגת אריה (סי" מא) על רש"י (עירובין צה, ב. סוף ד"ה ת"ק) מן הש"ס (סוף פרק הקומץ דל"ז) וכתבתי לדרכי ישמעאל דארבעתן ארבע מצות כל שחיסר אחת מהן חיסר המצוה לגמרי, ובכהאי גוונא אינו עובר על כל תגרע כמו שכתב השאגת אריה עצמו בספרו טורי אבן, ועל זה השיב כת"ה והביא דברי הרמב"ם (ספר המצות שורש יא) דאף בדברים שאין מעכבין זה את זה כמו תכלת ולבן הם רק מצוה אחת, ואינם נימנים בשתיים. וגם הביא דברי הרמב"ן (בהשגותיו שורש ט) שכתב כן ולענין ד' ציציות שאף לרכי ישמעאל שארבעתן ארבע מצות, היינו שאין מעכבין זה את זה אבל בחשבון המצות הענין בתשלומיו נימנין אחד, וגם הביא ראיה מדברי התוס' (סוטה ריש ד"ג) דאל"כ אין מקום לקושייתם דהא לרבי ישמעאל נתוספו שלש מצות דציצית, אלא על כרחך דגם לר"י אין למנותם רק למצוה אחת כמו שכתב הרמב"ן, ומעתה כיון דגם לר"י אין ארבעתן נחשבין רק למצוה אחת מקובץ מד' חלקים, שוב בגורע מצוה אחת מהן גורע חלק מהמצוה, ועובר על כל תגרע, כמו כמתן ד' לר"א, ונסתר תירוצי וניצבה קושיית השאגת אריה.

ולואת תירץ כת"ה על קושיית השאגת אריה דלר"י כיון דבשבת אי אפשר לו לעשות ציצית אם לבש כגד בשלש ציצית אינו עובר על כל תגרע, משום דעשה דציצית דוחה לאו דכל תגרע כמו שהקשו התוס' (עירובין ק, א. ד"ה מתן ד'). וגם כתב כת"ה להשיב על דברי מה שכתבתי, דלכאורה לדברי שכתבתי דלר"י אם עשה רק שלש ציציות אינו עובר על כל תגרע, דא"כ למה לא קאמר הש"ס נפקא מינה בין ר"י לת"ק בזה. וכתבתי משום דגם לת"ק אינו עובר בכהאי גוונא על כל תגרע כיון שהגרעון מעכב בדיעבד הוי כלא עשה המצוה לגמרי דאינו עובר על כל תגרע, וכמו שהוכיח בטורי אבן מש"ס דילן (סוכה דל"א) דלא כספרי.

וכת"ה דחה דאין ראיה מש"ס סוכה הנ"ל, דאף דלעבור בזמנו לא בעי כונה מ"מ שלא בזמנו בעי כונה, והוא הדין לענין כל תגרע כל שאינו מקיים המצוה הוי כשלא בזמנו דבעי כונה, וא"כ שפיר קאמר הש"ס דהוה אמינא דליתי לזכרון בעלמא בלא כונה, וכיון שאינו מתכוין וגם אינו מקיים המצוה, אינו עובר על כל תגרע אבל במכוין עובר על כל תגרע אף שחיסר חלק המעכב כדברי הספרי, וכיון שכן אי אמרת כדברי לימא נפקא מינה בין ר"י לת"ק בהכי. אלא ודאי דגם לר"י עובר על כל תגרע כיון שחיסר חלק מהמצוה, דאף לדבריו אינם רק מצוה אחת כמו שכתב הרמב"ן, וזה סתירה לדברי עכ"ד כת"ה.

והנה בראש אני תמה, למה לא הרגיש כת"ה שגם לדבריו תיקשה, למה לא אמרו בש"ס נפקא מינה בין ר"י לת"ק אי מותר ללבוש בשבת כגד בשלש ציציות, דלר"י מותר ומצוה, משום דעשה דוחה לא תעשה ולת"ק אסור משום דעובר על כל תגרע, ולמה להם לומר לענין להוציא ברשות הרבים, הא אף לענין ללבוש בכיתו בשבת יש נפקא מינה בזה. אלא שבעיקר דבריו מה שכתב דלר"י בשבת אינו עובר על כל תגרע משום דעשה דוחה לא תעשה אינו מודה לו, דכיון דלדברי כת"ה גם לר"י עובר בכהאי גוונא על כל תגרע, לא שייך לומר בזה עשה דוחה לא תעשה, דהא בכהאי גוונא כתבה רחמנא ללאו כל יגרע דלא יגרע חלק מהמצוה, אף שיקיים המצוה, והא הוא דאסרה רחמנא. ואין לומר דלא אמרה רחמנא, רק באופן שאפשר לקיים המצוה בשלימות, דכיון שאפשר לקיים בשלימות שניהם, עשה דוחה לא תעשה כדאמר ר"ל בכמה דוכתי. אבל היכא שאי אפשר לקיים המצוה בשלימות, בזה לא אמר רחמנא משום דעשה דוחה לא תעשה, זה אינו, דסתמא כתבה התורה לאו דכל תגרע, ואינו דומה לשאר עשה דוחה לא תעשה שבאו במקרה, שיהיה העשה נגד לא תעשה אבל בלאו דכל תגרע, זה הוא דאסרה רחמנא, שלא יגרע חלק מהמצוה אף שמקיים המצוה.

7 וכיוצא בזה כתב בצל"ח (פסחים דמ"ט) לענין שוחט הפסח על החמץ, דאף במקום שאי אפשר לו לבער ולבטל החמץ לא שייך לומר דעשה דפסח ידחה

ציצית דהם ארבעה מצות לדעתו. וזהו דלא כדברי התוס' והרמב"ן, ושפיר י"ל דדעת רש"י כן הוא. ואף שבתשובת שיבת ציון (סי' לד) דחה דברי הגאון מוהרד"א הנ"ל, משום דא"כ הא רבא קאמר סוף פרק הקומץ (מנחות לו, ב) טלית בעלת חמש כנפות איכא בינייהו, והיינו דלר"י בטלית בעלת חמש כנפות מחויב להטיל חמשה ציצית, דכל חדא מצוה בפני עצמה הוא כמו שכתב רש"י שם. וא"כ לדבריו נפישו לחו מתרי"ג מצות, דהא לפעמים מצות ציצית עולה חמש מצות לר"י. וגם הביא שם דברי הרמב"ם והרמב"ן שבספר המצות הנ"ל.

אני איני רואה מקום השגה, דכיון דעכ"פ מצות ציצית יוכל להתקיים בטלית בת ארבע כנפות כדכתיב בקראי א"כ אי אפשר לחשב לר"י מצות ציצית רק לארבע מצות, ואף דאם יש לו בגד בת ה' כנפות מחויב להטיל חמש ציציות זה אינו כלום, דהא אם יש לו שני טליתות כל אחת של ארבע כנפות מחויב להטיל בכל אחת ארבע ציצית, הכי יש לנו לומר לחשב לר"י שמנה מצות, ולת"ק בשני מצות, הא ודאי ליתא. דכיון דעכ"פ יוכל להתקיים מצות ציצית בטלית של ארבע כנפות, א"כ אין לחשוב לת"ק רק לאחת, ולר"י לארבעה, כיון דבפחות מארבע כנפות לא שייך מצות ציצית כלל, דבת שלש פטורה, א"כ כל שחייב בציצית היינו בת ארבע מחויב להטיל ארבע ציצית, ושפיר יש לחשב לר"י ארבע מצות, אבל לא חמש מצות אף שבעלת חמש כנפות חייבת בחמש ציצית, כל שיתור מארבע הוא רק ככופל המצוה, וכמי שיש לו שני טליתות או יותר, דחייב להטיל ד' ציצית בכל טלית, וזה פשוט.

אמנם אף לדברי הרמב"ן שכתב דאף לר"י אין לחשב בחשבון המצות רק למצוה אחת, היינו על כרחך דסבירא ליה לרמב"ן דאף לר"י דהם ארבע מצות, היינו דכל כנף הוא מצוה בפני עצמה וכל הארבע ציצית שעושה בארבע כנפות הוא כאלו כופל המצות ציצית ארבע פעמים, וכמו שלובש ארבע טליתות ועושה בכל אחת ציצית, או שיש לו כמה פתחים בביתו וקובע מזוזה בכל פתח, דפשיטא דכולם אין נחשבים בחשבון המצות רק למצוה אחת. רק שחייב לעשות ציצית בכל טלית, ולקבוע מזוזה בכל פתח, ולר"י כן הוא בטלית אחת של ארבע כנפות, וע"ש בתשובת שיבת ציון, ועכ"פ לענין לאו דכל תגרע פשיטא דאם לבש שני טליתות ולא עשה ציצית רק באחת

לאו דלא תשחט על החמץ מהאי טעמא, דהא הוא דאסרה רחמנא שלא לשחוט הפסח על החמץ, ואין חילוק בין אפשר ללא אפשר. ודחה בזה דברי האבן העזר (בסי' תמד) וחזק דברי המג"א (שם סקי"א) ע"ש, ובנידון דידן דכוותיה הוא. והא דאנו לובשין טלית בלא תכלת, לאו מטעמא דעשה דוחה לא תעשה הוא, ומשום דאין לנו תכלת. זה אינו, דהא במתני' סתמא קתני דתכלת אינה מעכבת את הלבן, ומשמע אף שיש לו תכלת ולא עביד רק לבן קיים מצות לבן, וכן משמע שם מפירושו רש"י שכתב ואי עביד כו' יצא, משמע דאף באית ליה תכלת מיירי, ולא אמרינן כיון דבכהאי גוונא אין עשה דוחה לא תעשה כיון שאפשר לקיים שניהם, א"כ הוי מצוה הבאה בעבירה ואף בדיעבד לא יצא. ועיין בנודע ביהודה קמא (בתשובה אחרונה) ובתנינא (חא"ח סי' קלה, קלו) ובשאגת אריה (סי' צו).

ועוד, דהא הא דתכלת ולבן אינם מעכבים זה את זה נפקא לן מקרא וראיתם אותו, כל חד לחודיה משמע כמבואר בש"ס (מנחות לח, א). ואם נאמר דהוא רק מטעם דעשה דוחה לא תעשה א"כ קרא דאיתו, וקרא דכלאים בציצית למה לי להא דעשה דוחה לא תעשה כדנפקא לן בריש יבמות ובפרק שלשה מינין, ותיפוק ליה מהך קרא דאם לא כן הוה ליה מצוה הבאה בעבירה, דהא בכל חדא לחודיהו עובר על בל תגרע, אלא ודאי דלאו מטעמא דעשה דוחה לא תעשה הוא אלא מדכתיב אותו, כל חד לחודיה משמע, גלי לן קרא דאף בכל חדא וחדא מצותו בכך. ולא דמי להא דמתן ד' דנפקא לן מקרא דאם נתן במתנה אחת כיפר, ואעפ"כ עובר על כל תגרע דשם לא כתב קרא במתן ד' ביחוד, ודעת לנבון נקל, על כן לא הונח לי בתירוץ כ"ת. ואני על משמתי אעמודה, ליישב דברי רש"י כמו שכתבתי במכתבי הקודם, והשגת כת"ה אינו כלום, דאף אם נאמר בדברי הרמב"ן כמו שכתב כת"ה, עכ"פ אין מקום תימה על רש"י אם לא יסבור כדברי הרמב"ן. L

וכבר גליתי לכת"ה שהגאון מהר"ד אופנהיים הובאו דבריו בהקדמה לספר ידי משה שעל המדרש רבה, כתב באמת ליישב קושיית התוס' (בריש סוטה) דלרבי ישמעאל אפיק הני תלתא מתרי"ג מצות דרשות הם לר"י, ועייל מצות

משום קלה חילן ופירש רש"י זבוע שדומה לתכלת ואי שרית תכלת נכדין אחי למימי זמר זבוע בקלה חילן והוי כלאים שלא במקום מנוה ופריך בגמרא ולא יהא אלא לכן ופירש רש"י וקא פריך מאי איכפת לן אי רמי קלה חילן לא יהא אלא חילן קלה חילן לכן זעלמא כלומר זמר לכן הא אמרן לעיל אין לו תכלת מטיל לכן. ומשני כיון דאפשר זמניו לא כדריש לקיש דאמר

ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה: וכתבו התוספות (שם ד"ה כיון) כיון דאפשר זמניו לא ולעיל דאסיקנא דחזקי פוטרין בשל זמר היינו צהדי תכלת דמגו דתכלת פטר בשל פשתן לכן נמי פטר ואע"ג דאפשר זמניו והאי דפשיטא ליה טפי דחזקי זמר פוטרין בשל פשתן היינו משום דבלאו הכי איכא כלאים אי נמי מדאורייתא דתמנא שרייה ורצנן הוא דגזור דכיון דאפשר לקיים שניהם אבל מדאורייתא שרי דכלאים ממש הותר אלל זניית ולא משום דחיה והא דמסקינן לעיל דפטר היינו מדאורייתא אי נמי מפיקנא לא קיימא הכי עד כאן לשונם: ובפרק אלו נערום (כחוצות מ. ד"ה גנון) כתבו בשם רבינו תם דכל חרצעה חוטיין לכן ודאי אסור דאפשר זמניו אבל היהא דחזקי פשתן פוטריים בשל זמר הכי קאמר שני חוטי זמר פוטריים בשל פשתן דמגו דתכלת פטר שכבר נעשה כלאים על ידי תכלת שבו לכן של זמר נמי חוטי לכן של זמר פוטריין בשל פשתן שני חוטי לכן של פשתן נמי פוטריים בשל זמר ואע"ג דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו וכן כתבו בריש יצמות (ד. ד"ה דאפילו). וכן נראה שהוא דעת רבינו

שכתב בתכלת הסימן זומן שהיה תכלת מנוהו שיקח שני חוטיין כפולים של זמר זבועים תכלת ושני חוטיין כפולים של זמר או של פשתן ומדכתב הכי סתמא משמע דלכל הנגדים מהני ואע"פ שהלכן הוא כלאים כיון דאית ציה תכלת שרי: וכתבו עוד התוספות בפרק אלו נערום (שם) וזה לשונם ופריך עיון אם שני חוטי לכן של פשתן ושני חוטי לכן של זמר מותר לתם צטלית של זמר או צטלית של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לכן אלא דוקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או דילמא לא שגא דהא שני חוטי לכן של פשתן פוטריים בשל זמר אף על גב דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דעל ידי אותו תכלת לא נעשה אחי כלאים. וזריש יצמות (שם) כתבו בפשיטות דדוקא במקום תכלת פטר אבל שלא במקום תכלת

תכלת שבו לכן של זמר נמי פטר ומגו דשני חוטי לכן של זמר פוטריים בשל פשתן שני חוטי לכן של זמר אף על גב דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו לכן של זמר נמי חוטי לכן של זמר פוטריים בשל פשתן דמגו דתכלת פטר שכבר נעשה כלאים על ידי תכלת שבו לכן של זמר נמי חוטי לכן של זמר פוטריין בשל פשתן שני חוטי לכן של פשתן נמי פוטריים בשל זמר ואע"ג דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו וכן כתבו בריש יצמות (ד. ד"ה דאפילו). וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב בתכלת הסימן זומן שהיה תכלת מנוהו שיקח שני חוטיין כפולים של זמר זבועים תכלת ושני חוטיין כפולים של זמר או של פשתן ומדכתב הכי סתמא משמע דלכל הנגדים מהני ואע"פ שהלכן הוא כלאים כיון דאית ציה תכלת שרי: וכתבו עוד התוספות בפרק אלו נערום (שם) וזה לשונם ופריך עיון אם שני חוטי לכן של פשתן ושני חוטי לכן של זמר מותר לתם צטלית של זמר או צטלית של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לכן אלא דוקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או דילמא לא שגא דהא שני חוטי לכן של פשתן פוטריים בשל זמר אף על גב דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דעל ידי אותו תכלת לא נעשה אחי כלאים. וזריש יצמות (שם) כתבו בפשיטות דדוקא במקום תכלת פטר אבל שלא במקום תכלת

דרישה

בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ופירשו שם בגמרא גזרה משום שמא יקרע או משום כסות לילה וכמו שכתבתי לעיל בדרישה סימן ט' (אוח ב) באריכות וכולי עלמא מודים בזה דאסור ולא פליגי שם המפרשים אלא אם מין במינו בסדין מותר או לאו ויש לומר דמה שכתב רבינו בזמן שהיה תכלת מצותו שיקח וכו' עד או של פשתן היינו דכן הדין מן התורה בעיקר המצוה דהתירה התורה כלאים בציצית ולא כתב רבינו שעשו ונהגו בן אלא שמי שירצה לעשות כן לא עבר על לאו דלא תלבש שעטנו והכי דייק לישנא דרבי אליעזר דאמר אינו אלא מן המתמיהין תמיה איכא אסור ליכא וכדפירש רש"י שם וק"ל: ונראה לומר דהא דאסיקו שם כרבי אליעזר דכל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין היינו המטיל תכלת בסדין של פשתן דעלה קאי שם כמו שכתבתי לעיל ודוקא ככהאי גונא הוא דאיכא חששא דכסות לילה דסתם סדין כסות לילה הוא וכן חששא דשמא יקרע ויתפרנו ויצרף אחר כך חוט התפירה אל הציצית והיה כלאים שלא במקום מצוה דאינו שייך אלא בסדין דוקא שודאי אם יקרע יתפרנו בחוט של פשתן אבל בטלית של זמר היה מותר להטיל ציצית של זמר דהא גזרה דכסות לילה ליכא גם גזרה שמא יקרע ליכא דודאי אם יקרע לא יתפרנו בחוט של פשתן דהא הוי שעטנו וטאו בושיעי עסקינן אלא יתפרנו בחוט של זמר או קנבוס ואם כן אף אם יצרף חוט התפירה אל הציצית לא יהיה כלאים ורבינו מיידי כאן להטיל ציצית של פשתן בטלית של זמר דהוא

בשל פשתן שני חוטי לכן של פשתן פוטריים נמי בשל זמר אף על גב דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב בריש הסימן בזמן שהיה תכלת מצותו שיקח שני חוטיים כפולים וכו' ושני חוטיים כפולים וכו' או של פשתן ומדכתב הכי סתמא משמע דבכל הבגדים מהני ואף על פי שהלכן הוא כלאים כיון דאית ביה תכלת שרי: וכתבו עוד התוספות הנ"ל וצ"ע אם שני חוטי לכן של פשתן ושני חוטי לכן של זמר מותר לתם בטלית של זמר או של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לכן אלא דוקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או לא שגא דהא שני חוטי לכן של זמר נמי חוטי לכן של זמר פוטריים בשל פשתן דמגו דתכלת פטר שכבר נעשה כלאים על ידי תכלת שבו לכן של זמר נמי חוטי לכן של זמר פוטריין בשל פשתן שני חוטי לכן של פשתן נמי פוטריים בשל זמר ואע"ג דלא נעשה התם כלאים על ידי תכלת שבו וכן כתבו בריש יצמות (ד. ד"ה דאפילו). וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב בתכלת הסימן זומן שהיה תכלת מנוהו שיקח שני חוטיין כפולים של זמר זבועים תכלת ושני חוטיין כפולים של זמר או של פשתן ומדכתב הכי סתמא משמע דלכל הנגדים מהני ואע"פ שהלכן הוא כלאים כיון דאית ציה תכלת שרי: וכתבו עוד התוספות בפרק אלו נערום (שם) וזה לשונם ופריך עיון אם שני חוטי לכן של פשתן ושני חוטי לכן של זמר מותר לתם צטלית של זמר או צטלית של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לכן אלא דוקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או דילמא לא שגא דהא שני חוטי לכן של פשתן פוטריים בשל זמר אף על גב דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דעל ידי אותו תכלת לא נעשה אחי כלאים. וזריש יצמות (שם) כתבו בפשיטות דדוקא במקום תכלת פטר אבל שלא במקום תכלת

לא שמיע לן הא דאהדר ר' אליעזר לר' יהושע הרי הוא עובר בכל יראה. והמעין יראה כמה מהדוחק הוא דלא שמיע לסתם גמרא דך ברייתא, ועוד שהרי במשנתנו אמר ר' יהושע לא זה הוא חמץ וכו', ולמי אמר זה אם גם לר' אליעזר אינו עובר. ולכן נלע"ד דלפי מה שכתבתי לעיל דעיקר הכוונה במה שאמר בריש הסוגיא לימא בטובת הנאה קמפלגי, היה התמיה דכיון דרבי פסק כר' אליעזר א"כ הלכה כר' אליעזר, ואם לא מצאנו טעם לר' אליעזר רק משום טובת הנאה ממון, א"כ איך פסק רבי כוותיה והלא קיי"ל טובת הנאה אינה ממון, ועל זה דחי ליה דכ"ע טובת הנאה אינה ממון, פירוש שיכולים אנו לקיים דברי ר' אליעזר אף אם היה סובר טובת הנאה אינה ממון, אפ"ה שפיר קאמר במשנתנו מטעם הואיל התיר האפייה, ואף דמצינו לר' אליעזר כברייתא שאמר בהדיא בברייתא שעובר בכל יראה וסובר טובת הנאה ממון, לא איכפת לן בזה אם הוא שלא כהלכה, ורבי לא כר' אליעזר דברייתא פסק רק כר' אליעזר דמשנתנו, ופסק כר' אליעזר אבל לא מטעמיה, דר' אליעזר סובר טובת הנאה ממון, ובהא לא ס"ל לרבי כוותיה, ואעפ"כ פסק כר' אליעזר מטעם הואיל.

ע"ב אימא לרבי מאיר זה וזה האוכלו חייב כרת. יש לתמוה הרי כבר מפורש בהדיא בדברי ר"מ שכקרני חגבים הוא סידוק, וא"כ פשיטא שחייב כרת, ולמה הוצרך בסיפא עוד הפעם לומר דלר"מ זה וזה חייב כרת. ונלע"ד דזה לשון התנא דתוספתא, ורצה לסתום כר"מ, לפי שברישא שנאו לר"מ בלשון יחיד ולר' יהודה בלשון חכמים, ולכן חזר וסתם בסתם כדברי ר"מ, וכזה ברייתא ומשנתנו שוים לסתום כר"מ, ואין אנו צריכין לדברי הר"ף והרא"ש, ועיין בדבריהם. והא דלא שנאו תיכף לר"מ ברישא בלשון חכמים, נלע"ד דך ברייתא איזהו שיאור, אין זו התחלת הברייתא, דאיך שייך לשאול איזהו שיאור ועדיין לא הזכיר מה דינו של שיאור. ונראה דזו הברייתא סיפא דברייתא שהובא לעיל דף מ"ג ע"א דתני והאוכלו בארבעים, על זה קאי ואיזהו שיאור. ובהכי ינחא דקאמר לעיל דף מ"ג [ע"א] ושמיעין לר"מ דאמר נוקשה בלאו, והיכן שמעינן, דהאי והאוכלו בארבעים ר"מ אמרו. וכן מה דאמר שם והאוכלו בארבעים אתאן לר"מ, ר"מ מאן דכר שמיה והיכן נוכר שרי"מ מחייבו ארבעים. ולכן נלע"ד דך ברייתא סיפא דך דלעיל היא, ועל זה קאי דקאמר שיאור האוכלו בארבעים ואיזהו שיאור וכו', ולכן לא שנאו ברישא בלשון חכמים ומסיים דברי ר"מ, לפי דבהא דמחייב ארבעים לא רצה לסתום כוותיה. ועיין בדברי הרא"ש בשמעתין.

→ דף מ"ט ע"א ההולך לשחוט את פסחו וכו' ואם

לאו יבטל בלכו. וכתב המג"א בסי' תמ"ד סק"א שאם הוא אחר זמן איסורו דלא מצי לבטל יחזור מיד דעשה דתשבייתו חמיר טפי וכו', ע"ש. והאבן העזר [כאן] השיג עליו וכתב דאפילו אחר זמן איסורו לא יחזור, וכתב הוכחה לזה שהרי פסח שיש בו כרת ודאי דאליס מעשה דתשבייתו, וא"כ הוא הדין לאיניך. וזה שנים רבות נשאלתי מחד מלומדי למד שכהתי שמו, דאדרבה עשה דפסח ודאי דאי אפשר לדחות עשה דתשבייתו אם כבר הוא אחר זמן איסורו דלא מצי לבטל, דאיך ישחוט הפסח וכתוב לא השחט על חמץ דם ובהי. ובני הרב ההר"ף מוהר"ר

הלכה כר' אליעזר היינו שהסל מצרף ולא התנור. וא"כ אי ס"ד דמירי במשנתנו שלא נילושה עדיין העיסה, א"כ טורח זה לר' אליעזר למה, יעשנה קבא קבא ולא יצרפם בסל. אלא ודאי דמירי שכבר לש ונטמאה אחר לישא כדברי הירושלמי, ונסתר אוקימתא זו. ועל כרחך צריך לתרץ כמ"ש שיעקר התמיה שאמר בלשון לימא בטובת הנאה קמפלגי, היינו שתמה שר' אליעזר שהלכה כמותו שהרי רבי פסק כוותיה יסבור טובת הנאה ממון, ומוכח דהלכה כר' אליעזר.

ומעתה מה נמלצו דברי הר"ף שכתב דך דר' אליעזר מישך שייך באיך דר"א דאמר אף הרודה ונתן פת לסל וכו', והר"ן והרא"ש תמהו דמה שייכות זה לזה. והר"ן תמה עוד דבהך דמתני' לא שייך צירוף סל, דצירוף סל הוא היכא שמתחלה לא היה שיעור חלה, וכן הרא"ש כתב שמדברי הר"ף משמע דאפי' היה מתחלה שיעור חלה בעי צירוף סל, ולפמ"ש אין צורך לכל זה. אבל כוונת הר"ף דך דר' אליעזר מישך באיך, ואם כן ליכא לאוקמי משנתנו בשעדין לא לש, הכל כאשר כתבתי. ואף שיעקר לשונו של הר"ף שכתב וחד טעמא הוא וכו', אינו מדוקדק כל כך כפי פירושי, אבל עכ"פ הדין דין אמת, ומישך שייך הוא גם כן נכון.

נרש"י ד"ה מילתא דקשיא לן כו', ומוטב לעבור על כל יראה מאליו ואינו עושה מעשה

בידים מלעבור על לא תעשה כל מלאכה וכו'. והקשה המהרש"א לפ"ז מאי מקשה ר"א לר"י לדברך הרי הוא עובר בכל יראה וכו', דהא מוטב שיעבור בכל יראה מאליו. ואמר הנ"ל דר"ל קושיית רש"י בסיגנון אחר, דהתוס' כתבו כלל במסכת ביצה דר"א ובית שמאי מצינו לאקשווי אהרדי, וא"כ בית שמאי דס"ל דחמץ בככותבת, וגמירא דכותבת הוי פחות מעט מכביצה, כדמשמע במ"א, והשיעור חלה הוא מ"ג ביצים, ובפסח אסור ללוש יותר משיעור חלה, כדאמר רב בסמוך וכן לפסח כו', וקיי"ל דבעל הבית צריך ליתן חלה א' מכ"ד והנחתום אחד ממ"ח, ואם העיסה טמא גם הבעל הבית נותן אחד ממ"ח, וא"כ מתני' דהכא איירי בפסח ובעיסה טמאה, א"כ שפיר לא מצינו למימר דפליגי בטובת הנאה, דאפילו ס"ל לר' אליעזר דטובת הנאה ממון אפ"ה לשיטתו אינו עובר עליו, משום דהוא ס"ל כבית שמאי דאינו עובר עד שיהיה ככותבת, והכא לא הוי ככותבת משום דהעיסה טמאה, וא"כ אף בעל הבית נותן אחד ממ"ח, ואם נחלק חלק מ"ה ממ"ג הוי פחות מכביצה, ואנן גמירא דכותבת אינו רק פחות מעט מכביצה כנ"ל, ושפיר קאמר מילתא דקשיא כו'. אבל ר' אליעזר מקשה שפיר, ר' יהושע לשיטתך דס"ל כבית הלל דחמץ כביצה, א"כ שפיר עובר בכל יראה, ודו"ק.

אמנם לתי' רש"י קשה קושיית מהרש"א. ונראה להנ"ל לתרץ אף לתירוץ רש"י, דהנה הרמב"ם פסק המשהה חמץ בביתו עובר בכל יראה, דס"ל כבית הלל דיליף שאור מחמץ, ולפ"ז מתרץ רש"י שפיר דלר' אליעזר דס"ל כבית שמאי דלא יליף חמץ משאור, א"כ אינו עובר אלא א', כמו כן מוטב שיעבור מאליו ואל יעשה איסור בידיים, אבל לר' יהושע שפיר מקשה ר' אליעזר משש, דהוא ס"ל כבית הלל דעובר בשני לאווין, א"כ אף שהוא מאליו אפ"ה סברא היא לעבור חד לאו אפילו בידיים מלעבור שני לאווין אפילו מאליו. ומסולק קושיית מהרש"א, ודו"ק.

רש"י ד"ה אהדר ליה וכו', והא דאמרין לעיל דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון אבהי

שם שהם ש
אומר או
 הללו ואומר או
 ואמנם בכל שמ
 כלל רק לשון
 לשון שקץ, כרכ
 הוא לא יאכל,
 המטמא צריך רי
 השנה ששונאי
 אותם בודאי מו
 לכן אמר על הע
 בנותיהם ארוו ט
 כלל היד המרבו
 מטמאים בנדה ב
 עמ הארץ המזו
 ער שהדם יוצא י
 שניכ דומה לה
 מזולת בבדיקה

שם תנא שנה
 דעמי האר
 פתובות נקייא
 לתיה ואמנם א
 בתו לת"ח, רק ה
 תורה, ועמי הז
 למחזיקים בה, ו
 התורה הוא מפנ
 ספיץ לרודף אח
 ומתן הוזה לעולם
 טוב בשביל תאו
 אחר, וזה לעי

ה"ג ע"א

מקום שנהגו

רק בפסו
 שאחר חצות, שא
 ע"פ דין שאיסור
 אין בו איסור
 הירושלמי שהבי
 האשון הוא זמן
 בעשיית מלאכה,
 טמא או בדרך רו
 את השני שהאיש
 בשאר ימות השנו
 אסור בעשיית מל
 שני כשנו וגם
 שני ליכא ביצו

סעודת רשות לכ"ע אפי' בערב שבת אסור ק"ו כערב פסח
 אלא על כרחך דמיירי שעושה רק סעודה שרגיל בה בכל יום
 דבוה ודאי שרי, עכ"ל האבן העזר. ודבריו אינם נראים לפת
 סעודת אירוסין היינו סעודה קטנה שרגיל בכל יום, אבל
 קושייתו ודאי צריך יישוב, דברייתא דאיירי בסעודת הרשות
 איך עושה אותה בערב פסח.

אבל הנלע"ד דדברי המגן אברהם נכונים, שהרי המג"א
 הקדים דסעודת אירוסין אסור לעשות בחול המועד
 וכונתו שלא תפרש סעודת אירוסין הנזכר בסוגיא דמיירי
 בחוה"מ. והנה מה שסעודת אירוסין אסור לעשותה בחוה"מ
 הוא מטעם אין מערבין שמחה בשמחה כמבואר בריש
 תקמ"ו, והטעם דאין מערבין שמחה בשמחה כתבו התוספות
 במסכת מועד קטן דף ח' ע"ב בד"ה לפי שאין מערבין וכו'
 דמי לאין עושיין מצות חבילות, ע"ש. ולפ"ז נלע"ד דדנקא
 אם שני השמחות הם של מצוה הוא דאין מערבין שמחה
 בשמחה, אבל אם אחת מהנה היא של רשות, אין כן
 שייכות אין מערבין שמחה בשמחה, ולכן באמת מותר
 לעשות בחול המועד סעודת מרעים, וכן הארוס מותר לעשות
 סעודה שלא בבית ארוסתו כמבואר בס"י תקמ"ו, והטעם בכל
 זה לפי שאינו סעודת מצוה, וכן מותר אפי' בבית ארוסתו
 שלא בשעת אירוסין. כל זה נלע"ד דלא אסור לערב שמחה
 בשמחה אלא בשתייהן של מצוה.

ומעתה בטלה קושיית האבן העזר, דהרי בברייתא לא
 נזכר עשיית פסח ולא ביטול, וא"כ היה מקום
 לפרש שמירי בחול המועד, אלא שהוכיח המג"א דלא מירי
 בחול המועד דא"כ אסור לעשות סעודת אירוסין. וכל זה
 בסעודת אירוסין שהיא של מצוה, אבל בסעודת אירוסין
 שאינה של מצוה ודאי דאיכא לאוקמי בחול המועד, אבל
 למה דמוקי ברייתא בסעודה שניה שהיא של רשות, באמת
 אסור לעשותה בערב פסח, שהרי אפי' בערב שבת אסורה
 ומוקינן לה בחול המועד, והוכחת המג"א הוא ממשנתנו
 דודאי איירי בערב פסח והיא סעודת מצוה, שהרי התירו לו
 לבטל מצות ביעור חמץ עכו"ה, ומוכח דמותר אפי' בערב
 פסח וק"ו בערב שבת.

ע"ב ישא בת גבאי צדקה. החוס' בד"ה לא מצא וכו'
 הקשו דכאן משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמד
 תינוקת ובהשתופין [כ"ב ח' ע"ב] משמע דמלמדי תינוקת
 זיהירו יותר מגבאי צדקה, ונדחקו בזה. ונלע"ד דרש"י
 המתיק זה בלשוננו הכא שכח בד"ה בת גבאי צדקה, שאין
 ממנין אלא אם כן טובים וגאמנים. כונתו לתרץ קושיית
 החוס' דודאי מלמדי תינוקת כשמתנהגים במלאכתם בלא
 רמיה עדיפי יותר מגבאי צדקה אף שגם הוא עושה בלא
 רמיה, אבל מ"מ אין בודקין המלמד קודם שממנים אותו
 ואי אפשר לברקו, ובאמת אמרו שם בהשתופין ומצדדי
 הרבים וכו' אלו מלמדי תינוקת כגון מאן כגון רב שמואל
 כר שילת, אבל הגבאי צדקה בודקין אותו אם הוא נאמן
 קודם שממנים אותו על הצדקה, ולכן ישא בת גבאי צדקה
 שכבר בודקוהו.

שמואל סג"ל השיב לי ככ דלמה לא ידחה עשה דפסח לא
 תעשה ולא תשחט, ואף דאיכא בחמץ עשה דתשבתו ולא
 תעשה ולא תשחט, מ"מ עשה דתשבתו כתב האבן העזר
 שאינו עובר כיון שסוף יבערונו אח"כ בחול המועד, והמשהה
 כדי לבער אינו עובר. ואני אמרתי דלא שייך כאן עשה דוחה
 לא תעשה, כיון שעל דבר זה עצמו הזהירה התורה שלא
 ישחט הפסח אף שיש בו כרת על חמץ, ואף דאיכא לאוקמי
 קרא ביש לו פנאי לבער קודם שחיטה, מ"מ לרעתי לא שייך
 כדבר זה עצמו לומר עשה דוחה לא תעשה, שאין זה דומה
 לשאר מקומות דעשה דוחה לא תעשה שלא נאמר הלא
 תעשה על דבר זה עצמו רק שאירע שמזדמנים יחד העשה
 ולא תעשה. ועוד אטו כהן הזורק והמקטיר יעברו על לא
 תעשה, שכולם עוברים, ואטו יחטאו הם שיקיים זה מצות
 עשה דפסח, ואין זה איסור זוטא שטוב להם למיעבר איסורא
 זוטא שלא יעבור זה הפסח, שהרי הם יעברו איסורא רבה לא
 תעשה של תורה בידים, ואם זה לא יעשה הפסח הוא שב
 ואל תעשה. ולכן בודאי דינו של המג"א אמת. ואדרבה
 איפכא מוכח שאפילו למול את בנו ג"כ דוקא ביכול לבטל,
 אבל אחר זמן איסור שאינו יכול לבטל יחזור ויבער, מדקתני
 מילה דומיא דפסח.

ואמנם אם משכחת בפסח דינו של האבן העזר, הוא
 בנזכר שיש לו בביתו חמץ של נכרי שקיבל עליו
 אחריות שעובר עליו בכל יראה. ונלע"ד דאעפ"כ לא שייך
 בזה לא תשחט על חמץ דם זבחי, לדין דקיימ"ל דבר
 הגורם לממון לאו כממון דמי, כמבואר ברמב"ם ריש פ"ב
 מגניבה, ולענין כל יראה אמרו לעיל דף ח' ע"ב דרחמנא
 רבייה מדכתיב לא ימצא, אבל לענין שחיטת הפסח דלא
 מצינו בכתוב ריבוי על זה, לא מחשב זה חמץ שלו. ובוה יש
 לדון אם נזכר בערב פסח ואין לו פנאי לחזור ולבער ולחזור
 למצות הפסח, איזה מהם עדיף, אבל משנתנו ודאי לא מיירי
 בכח"ג, דאל"כ איך שנינו ביטל בלבד, ומה מועיל ביטול בזה
 הרי גוף החמץ אינו שלו רק שהאחריות עליו, ומה מועיל לו
 הביטול ואכתי האחריות עליו. ולכן אין לדברי האבן העזר
 קיום בזה.

שם ההולך לשחוט את פסחו וכו'. הא ודאי דהך
 משנה בערב פסח מיירי ולא בחול המועד, שהרי הולך
 לשחוט פסחו, ודומיא דהכי לאכול סעודת אירוסין בבית
 חמיו. ועוד דהרי שנינו ואם לאו יבטל בלבד, ואי בחול
 המועד מי מצי לבטל לה. ולכן אני תמה על המג"א בס"י
 רמ"ט ס"ק ג' שהוכיח משמעתיך שמוחר לעשות סעודת
 אירוסין בערב פסח, וכתב דליכא למימר דאיירי בחול המועד
 שהרי אסור לעשות סעודת אירוסין בחול המועד, יעוין שם.
 ולפמ"ש פשוט היה להוכיח מן המשנה דלא איירי בחול
 המועד. והנה המג"א השיג שם על הש"ע שאסור לעשות
 סעודת אירוסין בערב שבת, והרי ערב פסח חמיר מערב שבת
 ואפ"ה מותר, ולכן האריך שם המג"א בפשט דברי
 הירושלמי, וע"ש. והאבן העזר השיג עליו שהרי ברייתא
 שמביא בגמרא ורמינהו וכו' מוקמינן כמאן דאמר סעודת
 אירוסין רשות, וקשה איך רשאי לעשותה בערב פסח דהא

(כב) וחכם א' הקשה הלא הל"ת בא ע"י פשיעה שלא ביער את החמץ מקודם, וא"כ העשה אינו נדחה כמ"ש החוס' בעירובין דף ק' ע"א בד"ה מח
 ארבע, ונעין שו"ת נודע כיהודה מהרורא תנינא. חלק אה"ע סימן קמ"א מה שהשיב על זה הרב ר' שמואל לנג"א (אהל דת) - נע"מ ברייתא רבקה חולין
 דרוש ו' אות א' מה שהאריך בדברי רבינו, ומה שהביא בשם הטורי אבן חגיגה.

ה. טור והמכרז
[פסקים רוח חקמה] נכס
רש"י:
ו. כל בו [סימן מה מ. ג]
בשם רב ה"א י"ב ושאר
פוסקים [ענין הלוקט סוף
סימן ו' בשם הגאונים]:
ז. טור בשם תשובת
הרא"ש [ענין מה סימן א]:
י. הגהות מימוניות
מגן ומל"ג ג אות ב:
יא. רמב"ם [תקן [מלה]
בפרק ג' [הלכה א]:
ט. [טור] בית יוסף
[ד"ה ומ"ט וכו']:
י. משנה [פסקים] דף
[מ"א] [משנ' [ע"א]:

תל"ד סעיף ז' [סוף ס"ק א] וסימן
תמ"ז סעיף ז' [ס"ק ז]: ז על
מנת שלא לצאת. פירוש, שנתן
לו קמחא, ולא יאמר לו להוציאם
לרשות הרבים. ועיין סימן שצ"ה
סעיף ז' [ס"ק ז] ולדין דליה לן
רשות הרבים מותר ללוות לו
להוציאם, וכך כתב רש"ל ציבורי
סמ"ג [לא העשה סה מהזרות מכן
יחלס עמוד מו ד"ה ואם ילא] י'
ע"ש. וצ"ע המוקפת מחילה
ומערכה, לכולי עלמא שרי, עיין
מה שכתבתי סימן רכ"ז סוף סעיף
א' [ס"ק ז] ועיין סימן תמ"ו [סעיף
ג]: ה דבר מועט. פירוש, ככל
פעם נתן לו מעט, אבל הרבה
צנת אמא חסור, דמוכחא מלמא
שנתן לו להוציאם: ה סעודת
אירוסין. דין זה הוא משנה שלימה
פרק ג' דפסקים [מט. א], וא"כ
משמע שמוחר לעשות סעודה
לרוקן צער פסח, וכל שכן צער

ציונים לרמ"א

ט טור:
ג מהר"י וויל [סוף סימן
קצ"ג]:

עמרת זקנים

ב [וכוונת עליו כלי. ונראה
דחי פירושו, דאם יכול
ליהנו לגוי יותר טוב, ובאם
אי אפשר ליתנו לגוי אז
יכפה עליו כלי. ומה שכתב
[סעיף ז] על מנת שלא לצאת
לרשות הרבים [אלא הוא
הדין שחמא נמי מותר, דק
אין נותנין לו על מנת. וכן
הוא הסכת כל הפוסקים.
והרב לישנא דהגהת
מימוני נקט שכתב בפרק
ג' מהלכות חמץ ומצה [אם
ט. ובזה מתורן שלא קשה
מדי מבאן על סימן שצ"ה
סעיף ב' בהגה:

לבושי שרד

ג. שיע סעיף ז א'
לאכול סעודת
אירוסין. עיין על אחרים
סימן ט"ז ס"ק מ':

ג וביום השבת יבטלו. ונראה לי דכיון ו' צעמתי הציבור אין צריך לנטל, וכן משמע מלשון רמ"א, דאם לא כן קשה הא כחצו הרב
צ"י בסעיף ו' ומה חידש רמ"א: ד אין מבשרין בו. וכן נלמד בכלים חדשים [מהר"י וויל סוף סימן קצ"ג]: ה להדיחו מעט
וכו'. פירוש, לע"ג דאסור להדיח כלים בשבת אס אין צריך להם, הכא מותר כדי להעביר הממך. עיין סימן שצ"ג [סעיף ז] וסימן מ"ט
סעיף ד' [נהגה]: ו יגער המפחה. שהפירושו דלמסן צדגלים, וגם אין צהם שיעור וצטלים [הרא"ש ט"ז]. עיין מה שכתבתי סימן
תל"ד סעיף ז' [סוף ס"ק א] וסימן
תמ"ז סעיף ז' [ס"ק ז]: ז על

מנת שלא לצאת. פירוש, שנתן
לו קמחא, ולא יאמר לו להוציאם
לרשות הרבים. ועיין סימן שצ"ה
סעיף ז' [ס"ק ז] ולדין דליה לן
רשות הרבים מותר ללוות לו
להוציאם, וכך כתב רש"ל ציבורי
סמ"ג [לא העשה סה מהזרות מכן
יחלס עמוד מו ד"ה ואם ילא] י'
ע"ש. וצ"ע המוקפת מחילה
ומערכה, לכולי עלמא שרי, עיין
מה שכתבתי סימן רכ"ז סוף סעיף
א' [ס"ק ז] ועיין סימן תמ"ו [סעיף
ג]: ה דבר מועט. פירוש, ככל
פעם נתן לו מעט, אבל הרבה
צנת אמא חסור, דמוכחא מלמא
שנתן לו להוציאם: ה סעודת
אירוסין. דין זה הוא משנה שלימה
פרק ג' דפסקים [מט. א], וא"כ
משמע שמוחר לעשות סעודה
לרוקן צער פסח, וכל שכן צער

ה. טור והמכרז
[פסקים רוח חקמה] נכס
רש"י:
ו. כל בו [סימן מה מ. ג]
בשם רב ה"א י"ב ושאר
פוסקים [ענין הלוקט סוף
סימן ו' בשם הגאונים]:
ז. טור בשם תשובת
הרא"ש [ענין מה סימן א]:
י. הגהות מימוניות
מגן ומל"ג ג אות ב:
יא. רמב"ם [תקן [מלה]
בפרק ג' [הלכה א]:
ט. [טור] בית יוסף
[ד"ה ומ"ט וכו']:
י. משנה [פסקים] דף
[מ"א] [משנ' [ע"א]:

ערך דחה למהריק"ש
סעיף ד בסוף [דרך הערמה]. ועיין סימן שצ"ה [ערך למס] דין ד':
חק יעקב

המחבר לאיסור, משום דכאן מיירי שיש לו עוד תקנה על החמץ,
כגון ליתן לפני כלבו ובהמתו דבר שמוזוניה עליו, כמו שכתב
הרוקח סימן רס"ז. ועיין לעיל סימן שצ"ד. או לדעת קצת פוסקים
לורה לרוח, כמבואר לקמן סימן תמ"ו, ע"ש בס"ק ט'. ואם כן ליכא
צורך מצוה, כיון דאפשר בענין אחר. וזה דקדק המחבר יכול ליתנה
לעכו"ם, לשון רשות, ואלמלא היה חובת מצוה היה לו לכתוב לשון
שמחויב ליתנו לעכו"ם. מה שאין כן לעיל מיירי דאי אפשר בענין
אחר, דאז הוי צורך מצוה, כן נראה לי פשוט. דלא כמקצת אחרונים
שמדחיקים מאוד לחלק בכמה גונוי ליישב קושיא זו, ואינו עולה
דבריהם לפי לשון המחבר והג"ה. וכמו שכתבתי הכל נכון:
[ד] ודבר מועט. ואם שכתב למכור חמצו שיש לו בחדר מיוחד
בערב שבת, צריך לתת בשבת במתנה לעכו"ם החרד עם מסירת
המפתח. ואפשר דאפילו מכירה ג"כ שרי, ולא הוי כמקח וממכר
אסור בשבת, כיון שאינו עושה קנין לצילל מאיסור חמץ. וכהאי
גוונא כתבו חוספות בעירובין דף ס"ו [ע"א] ד"ה יפה דמותר
לשכור רשות עכו"ם בשבת, ולא הוי כמשא ומתן לפי שאין עושים
אלא להתיר טלטול, וכמבואר לעיל סימן שפ"ב [סעיף ה בהגה] ושפ"ג,
ע"ש. אך מכל מקום היכא דאפשר במתנת עבדין, אם יודע שהעכו"ם
יחזור לו אחר פסח, כמבואר לקמן סימן תמ"ח [סעיף ג]: [ט] כדרך
שהוא מבטל בשאר ענינים. עיין לקמן סימן תנ"ה [סעיף א בהגה]
מדין שאיבת מים כשחל ערב פסח בשבת. ועיין לקמן סימן [תנ"ו]
[תנ"ז] [ס"ק ט] מדין אם שכח ליטול חלה מפת שאפה לצורך שבת,
וע"ש. וכתב בספר חסידים [סימן ש"ד] דלא יאירכו בתפלה לאמרו
אותה בנחת בשבת זו, משום אכילת חמץ, וכן נוהגין: [י] לאכול
סעודת אירוסין. והוא הדין שניה לזו של סבלנות או סעודת קנין
באר היטב

(ד) דייבא בו'. כי יטכך הדחה
אחר האכילה בשבת:
(ה) צרשות הרבים בו'. ממילא
לדין דאין לנו רשות הרבים שרי
לימן לו אפילו הרבה, אלא לדרך
שלא יוצאו חוץ לתמוס:
(ו) וכופה עליו כלי. פירוש, אם
אין לו עכו"ם שיקבל הימנו:
(ז) צריך לבטל החמץ בו'.
ממהמי על אשר לא חצו לדרך
לנטל צלל י"ג ולצרך על הדקקה
לע"פ שאינו אור לרצעה עשר.
ואפשר שזה נכלל במה שכתבו [סעיף
א] מנערים הכל לפני השבת, ר"ל
כדין ציעור ציוס לרצעה עשר
והשיין קודם לו: (ח) סעודת
אירוסין. עממל [פסקים מט. א]
פליגי ר' יהודה ור' יוסי בסעודה
שניה של אירוסין, דלר' יהודה
רשות ולר' יוסי מלואה. ופירש רש"י
[ד"ה] סעודה שניה, קך הוא דרך

(ג) דייבא. וטוב לנטל בכלים חדשים [מהר"י וויל, מ"א ס"ק ד]:
(ד) להדיחו. פירוש, לע"ג דאסור להדיח כלים בשבת אס אין צריך להם,
הכא מותר כדי להעביר הממך [מ"א ס"ק א]: (ה) על מנת פירוש, שנתן
לו קמחא, ולא יאמר לו להוציאם לרשות הרבים. ולדין דליה לן רשות הרבים
מותר ללוות לו להוציאם ולמן לו הרבה צנת אמא, מ"א ס"ק ז, ט"ז [ס"ק
ז] כמו וכו' וויל שחל אי מו"מ לרדא חל היות יגער ויבטל חמץ

(ב) טוב לבער בו'. ועיין בשו"ת חיים שאל חלק ב' סימן ל"ה אות פ"ד
בשם ספר גור אריה [מנוחה] שצריך עיין לענין מלאכה בערב שבת אם דינו
כשאר ערב פסח או יש להקל וכתב שבהרשות מהר"ל [הלכות שבת הגדול עמוד
ז] כתב שהרובה החמיר יחמיר, אך בעל כנסת הגדולה בסדר ההגדה שלו
התקבא פסח מעובין [סימן צג] כתב שלא ראה נזהרים אפילו דרך חומרא ט"ז.
וכן כתב במתנין ברכה וזו"ע חמץ ע"ה ז' רש"ע ז"ל אמר [מ"א סימן ז] דמתר

כ שם נמסרה:

שבת, דהא מוכח ריש פרק ערבי פסחים (נט, ב) דערב פסח חמייר מערב שבת, וא"כ ימימא על מה שכתוב לעיל בסיומן רמ"ט סעיף צ' לאסור לעשות סעודה אירוסין בערב שבת, והוא מהירושלמי, והוא חולק על תלמוד שלנו, דכפרק קמא דכתובות (הלכה ה) איתא זירושלמי דאסור לישא בערב שבת מפני כבוד השבת, ובגמרא דידן (כתובות ה, ה) לא חיישין לזה. ומכל מקום לריך עיון היסך יחולק הירושלמי על המשנה דמומר לעשות סעודה אירוסין. לכן נראה

הסמנים, לאחר סעודת אירוסין חוזר ומשגר סבלנות לארוסתו וסועד שס. וקיימא לן כר' יוסי. ורמב"ם (מתן ומנה ג, ט) לא נקט השגיה שהיא נקראת סבלנות, אלא סמס אירוסין, והיינו מרוויחו, דשייכים זה אחר זה בזמן האירוסין. והטור נוהג וזכר צפירות הראשונה של אירוסין או של סבלנות, פירוש השגיה שאחריה. והב"י (ד"ה ומ"ש רמ"ט רמ"ט) הבין דסבלנות היא מילתא אחריתא, ואינה נקראת שגיה של אירוסין,

לבושי שרר

- (ז) מביא בק"ט דסעודה שומנה קבועה בערב שבת מותר וסעודת סבלנות וכו', כ"ל: (ח) שם פ"ק והרמב"ם כתב וז"ל, כ"ל: (ט) שם פ"ק א בביב"טו ב"ב"ו וכו'. מה שמציין על ומד הגויס יעטלו בלבו, טעות סופר, וז"ל מקודם על יחזור ויעבר וכל לאו יעטלו בלבו:

לי דהכי פירוש, אסור לארס בערב שבת, הדא דאיתמר סעודת אירוסין (פירוש), אס ארס קודם לכן אסור לעשות הסעודה בערב שבת. אבל לארס מותר (פירוש, מותר לארס בערב שבת שמה יקדמנו אחר), ואז מותר ג"כ לעשות סעודה, וכמו שכתב רמ"א שם (סימן נמט) (ד"ה ד"ה האריך). וכן משמע בגמרא (פסחים מט, ט) ור"א שם פ"ג סימן טו וטור, וכן כתב הרמב"ם סימן ר"ט, דלא כב"י ד"ה ומ"ש רמ"ט רמ"ט) (לחולק). וכבר ר"מ מיין סימן ק"ט (הגהות אורח) דסעודת סבלנות עושין בלשכנו בילה סקודם הוסיפה, שהתן משלה סבלנות קודם אכילה, אע"פ שעדיין לא נחארכה מקרי סעודה מזה, עכ"ל. וצמדיעות אלו שזולמין סבלנות זמן רב קודם הסמונה ועושין סעודה שקורין סעודה קנין, לריך עיון אי מקרי סעודה מזה, ונראה לי דמקרי סעודה מזה: י בבית חמור. וכן הוא במשנה (פס מט, ט). משמע דדוקא החסן אינו מחויב לחזור, דאי אפשר לקיימה ע"י אחרים, ולכן קאמר זירושלמי (פסחים פ"ג הלכה ו) דעדיפא מתלמוד חורה, ע"ש, וכדאמרינן פרק קמא דמועד קטן (ריש ט, ב) דמזהו שאי אפשר לקיימה ע"י אחרים עדיפא מתלמוד חורה. אבל אדם אחר הולך לסעודה מזה יחזור, דהא אפילו הולך אכל רבו לריך לחזור, עיין בב"י (ד"ה היה הולך לעשות). (והרמב"ם (מתן ומנה ג, ט) [כתב י"ו ח"ל], מי שיפא לעשות מזה או לאכול סעודה של מזה, כגון סעודת אירוסין ונישואין וכו'. משמע דלא ספירא ליה לחלק בין מזה שאפשר לעשותה ע"י אחרים או אי אפשר לעשותה ע"י אחרים: ד"ה יב"טו ב"ב"ו). דמקום מזה חוקמה דלאורייתא. (ומשמע דאס הוא מתחלה עשה ששית ולמעלה, דאינו צרשמו לבטל, יחזור מיד. וכן משמע ברמב"ם (שם). משום דהאי עשה והאי עשה, ועשה דהשנימו חמייר טפי, שכל שעמא עובר עליו, מה שאין כן צמילה ואיך. ומכל מקום נראה לי דמת

הגהות והערות

- (ז) מתוך הגהות שהביא בשמו האשל אברהם, ומדפסו בסיומן ט"ק, ואינו האכלו אורס נמוקום: (זד) ראה מנהיג דק"ק וזמנא קימן לטע הערה 1 מקורות לנכס ט: (ח) תוספת מהדורת וילנא וירושלמי והירושלמי ע"פ לעשו שרר ותמלית השקל: (ט) גופא ע"פ פרי מגדים, יד אפרים, לנטי שרר, מקור חיים ומוספת שבת: (זו) כוונתו לאכל אפרים בגליון ע"פ שם טל הייב: (חי) דבריו ל"ן ק"ק או על יומד הגויס יעטלו בלבו"ו (ומהדורת פראל נקמ"ה חוקן לנטי ע"פ פרי מגדים, מחלתי השקל, לנטי שרר, יד אפרים, מקור חיים ומוספת שבת:

הק יעקב

שעושין עבשיו בשעת השידוכין, ג"כ מקרי סעודת מצוה. אע"ג דאסור לעשות סעודת אירוסין בערב שבת וערב פסח, עיין מה שכתבו האחרונים ליישב קושיא זו. ועיין ברמב"ם פרק ה' מהלכות דעות (הלכה ב) שכתב דלא מקרי סעודת מצוה שתלמידי חכם ראשי להנות ממנו אלא בבית תלמידי חכם, והכסף משנה שם כתבו שזהו רק מדרך מוסר, דלא אמרו פרק אלו עוברין (פסחים מט, א) דלא מקרי סעודת מצוה אלא בבית תלמידי חכם לעם הארץ ויבת כהן לישראל, מה שאין כן היכי דשניהם שרים אף שהם עמי הארצים

הק יעקב

שעושין עבשיו בשעת השידוכין, ג"כ מקרי סעודת מצוה. אע"ג דאסור לעשות סעודת אירוסין בערב שבת וערב פסח, עיין מה שכתבו האחרונים ליישב קושיא זו. ועיין ברמב"ם פרק ה' מהלכות דעות (הלכה ב) שכתב דלא מקרי סעודת מצוה שתלמידי חכם ראשי להנות ממנו אלא בבית תלמידי חכם, והכסף משנה שם כתבו שזהו רק מדרך מוסר, דלא אמרו פרק אלו עוברין (פסחים מט, א) דלא מקרי סעודת מצוה אלא בבית תלמידי חכם לעם הארץ ויבת כהן לישראל, מה שאין כן היכי דשניהם שרים אף שהם עמי הארצים

מחצית השקל

אירוסין או של סבלנות, והיא נקראת סעודה שניה של אירוסין, שניהם היו מצוה: צריך עיון אי מקרי סעודת מצוה. ר"ל, הסעודה קנין. אבל בלילה שקודם התופה כמדויגנו שאין שולחים באותו לילה סבלנות, ודאי לא היא סעודת מצוה. וכן כתב מ"א ריש סימן תקנ"ח: (פ"ק ב) בבית כור. עדיפא מתלמוד תורה. וזהו דתנן התם שחולק לשתות שביבת הרשות יחזור מיד, והוא מה שכתבו בשו"ע סוף סעיף זה, מפרש בירושלמי שחולק להניח עירובי תחומין לילך אצל רבו או למי שגודל ממנו בחכמה, וסיים כאן שנה רבי המעשה גדול מן התלמוד. מדקרי ליה רשות גבי מל בנו וסעודת אירוסין, ולגבייהו אם יחזור ויבער יחבטל מן המצוה, לא יחזור ודי לו לבטל החמץ, ולילך אצל רבו לא הותר לו אלא צריך לחזור מיד: וכדאמרינן פרק קמא דמועד קטן, דף ט' ע"א. דרמי קראי אהרדי, כתיב (משלי ד, טו) פלס מעגל רגליך, וכתיב (שם ה, ו) אורח חיים פן תפלט, ומשני, כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן כו': אבל אדם אחר פו דהא אפילו הולך אצל רבו כו'. ר"ל, דבארם אחר הוי מצוה שאפשר להתקיים ע"י אחרים. כהאי גוונא תלמוד-תורה-ערוך: והא אפילו הולך אצל רבו דהוי תלמוד תורה צריך לחזור, כל שבין אדם אחת ההולך לסעודת אירוסין: משמע דלא סבירא דהיא דהשקל כו'. והא לא כתב בבית חמור. והראיה מן הירושלמי, אפשר דלא סבירא ליה כהירושלמי, וסבירא ליה הטעם-כמו שכתב מ"א-ב"ס-ק"י-ג-ב-שם שלטי גבורים. או סבירא ליה כפירוש רש"י (פסחים שם ו' לשתת) דשביחת הרשות לא לילך. אצל רבו, אבל לצורך עצמו, ועיין לקמן סי' י"ג. (פ"ק י"א) יב"טו כו'. מצוין בשעודת וקאי ארישא ההולך לרבר מצוה: מה שאין כן בספירא ואיך. לא הבנתי הא גם מילה אפילו שלא בזמנה כל שעמא עובר, וכמו שכתב מ"א לעיל סימן רמ"ט ס"ה ד' דמהאי טעמא מותר לעשות סעודת מילה שלא בזמנה בערב שבת, דהוי זמנה קבועה. וכן כתב לקמן סימן תקס"ח. סי' קי"ד מדברי החוטפות ומער קטן ט, ב ר"ה מפני ביטול. ע"ש. ולכאורה. עלה ברוחי ניהו-דגם-אם-עבר-יום-חי-החייב-על-האב-למחלה, מכל-מקום-אך-בר-חיות מדורייתא, דהא בקידושין דף כ"ט (ש"א) ע"פ דהאב חייב למול בנו מדרכים (במאשה טא, ד) ימלא אברתה אם יצחק בנו כאשר צוה אותו אלקים, והא אברהם מל יצחק ביום ה' ויהו דברו עבר על יצחק רשעים ארבע

הק יעקב

שעושין עבשיו בשעת השידוכין, ג"כ מקרי סעודת מצוה. אע"ג דאסור לעשות סעודת אירוסין בערב שבת וערב פסח, עיין מה שכתבו האחרונים ליישב קושיא זו. ועיין ברמב"ם פרק ה' מהלכות דעות (הלכה ב) שכתב דלא מקרי סעודת מצוה שתלמידי חכם ראשי להנות ממנו אלא בבית תלמידי חכם, והכסף משנה שם כתבו שזהו רק מדרך מוסר, דלא אמרו פרק אלו עוברין (פסחים מט, א) דלא מקרי סעודת מצוה אלא בבית תלמידי חכם לעם הארץ ויבת כהן לישראל, מה שאין כן היכי דשניהם שרים אף שהם עמי הארצים

בביטול סגי, וגבי הולך לדבר מצוה לא כתב כלום, מבואר דבהולך לדבר מצוה אפילו לא מצי לבטל, אין צריך לחזור. ותדע דודאי לשחוט פסחו דעשה שיש בו כרת הוא, ואלים טפי מעשה דתשבתו דאין בו כרת, והוא הדין לכל הני דחשיב להו בחודא מתניתין. והטעם הוא, דהא כתבו התוספות [שם] דף כ"ט ע"א [המשהה חמצו ודעתו לבערו, לא עבר בבל יראה, כיון דלאו ניתק לעשה הוא, ע"ש. והביאו מג"א עצמו בסימן תמ"ו [ס"ק ב], וזה פשוט:

סימן תמו

סעיף יא. חמץ שנעבר עליו הפסח ונתערב אחר הפסח במ"ט בששים. כן כתב טור, והשיג המג"א [ס"ק מד] על הטור. ואני אברר דדברי הטור ברורים ואין חולק עליהם לדין. וז"ל הש"ס [פסחים כט, ב] שמואל אמר חמץ בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר, שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר, בזמנו אסור במינו, שלא במינו בנותן טעם, שלא בזמנו בין במינו ובין שלא במינו מותר כרבי שמעון, ור' יוחנן אמר חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור בנותן טעם, שלא בזמנו מותר כרבי שמעון, ור"ב פסק הלכתא [שם ל, א], בזמנו במשהו ושללא בזמנו מותר כרבי שמעון, ופריך והאמר רבא ר"ש קנסא קניס, ומשני הני מילי בעיניה אבל ע"י תערובות לא, עכ"ל הש"ס. ותמה המג"א על הטור, דהא מבואר ברש"י [פסחים ל, א ד"ה שלא בזמנו] ומשמע נמי ברמב"ם [חמץ ומצה א, ה] דאפילו בנותן טעם נמי שרי אחר הפסח, וכן מוכח בתוספות [פסחים ל, א ד"ה אמר רבא], דהא השאלתו ור"ת פירשו דדברי רבא דבזמנו [כ"ט] [במשהו], משמע אחר זמנו מותר בנותן טעם, וכן משמע בר"ש [שם פ"ב סימן ה] שכתב יהיב רבא שיעורא, שמע מינה בזמנו במשהו קאמר, ע"ש. מבואר דמותר בלאחר זמנו גם בנותן טעם, וגם מן הש"ס [שם כט, ב] משמע כן מדאמר ר' יוחנן בזמנו אסור בנותן טעם, שמע מינה לאחר זמנו שרי בנותן טעם, וכפירוש רש"י הנ"ל. ועוד בששים גם לר' יהודה שרי, ועוד הוכחות גדולות, ע"ש. תו ברבינו ירוחם [נתיב ה ח"ה מו, א] כתב ג' חלוקות, ע"ש:

ולענין דברי הטור דעל כרחך לדין אחר זמנו מותר היינו בששים, כיון דטעם כעיקר דאורייתא אין שייך להקל בתערובת מאלו הוא בעינו, כיון דע"י תערובות אסור מדאורייתא כמו בעיניה. וראיה ברורה לזה מדברי שמואל [שם], דשמואל אמר חמץ בזמנו שלא במינו מותר ושללא בזמנו בין כו' מותר, משמע להדיא דחמץ שלא בזמנו שורה הוא לשמואל כמו חמץ בזמנו שלא במינו, דבשניהם נקט שמואל חד לישנא מותר, ועל כן בחמץ שלא במינו בזמנו על כרחך מותר בששים קאמר, הכי נמי שלא בזמנו דמותר על כרחך נמי בששים קאמר. ואפילו הכי לא תקשה לפירוש רש"י [פסחים ל, א ד"ה שלא] ורמב"ם [חמץ ומצה א, ה] שפירשו בדברי ר' יוחנן ורבא דלאחר זמנו מותר אפילו בנותן טעם, ד"ל דר' יוחנן ורבא לשטתייהו קאי, דהא מבואר בב"י ביו"ד סימן צ"ח [ריש קנה, א] דעת רש"י בפסק לדין דטעם כעיקר לאו דאורייתא, וזה משום דרש"י פירש בפרק גיד הנשה [חולין צח, ב ד"ה טעם] דר' יוחנן ורבא סבירא להו דטעם כעיקר לאו דאורייתא, ע"ש. וכן פסק הרמב"ם שם [מאכלות אסורות טו, ו], על כן לא קשה מידי לרש"י כאן וכן להרמב"ם, דהן מפרשים דרבי יוחנן ורבא דאמרי מותר לאחר זמנו על כרחך אפילו בנותן טעם כיון דנתערב בטל ברוב מדאורייתא, דר' יוחנן ורבא לשטתייהו דטעם כעיקר דרבנן, וכיון דחמץ אחר הפסח אין אסור רק משום קנס, לכן על ידי תערובות לא קנסו, אבל ודאי בדברי שמואל דאמר שלא בזמנו מותר, על כרחך מתפרש דומיא דחמץ בזמנו שלא במינו

דאכילה משאור דראייה, אלא דרב אחא הדר ביה, וקשה מנא ליה לרש"י הא, אימא רב אחא בסתם הקדש מיירי דחייב נפקד בפשיעה לדעת הפוסקים הנ"ל, *ועל כרחך פשע שלא מכרו קודם פסח וחייב בגניבה, כיון דאינו בעין לומר להקדש הרי שלך לפניך כדפירשית, דהרי גורם לממון דכממון הדייט דמי, לכן אסור בהנאה, על כרחו לא מעל האוכלו, אבל לרבי שמעון דלא פשע הגזבר כיון דאחר פסח שרי, דלרב אחא לא קניס רבי שמעון אחר הפסח כמבואר שם, ועל כרחך אינו חייב בגניבה ואבידה, ואין חייב לבער בפסח. אבל לפי מה שכתבתי לעיל דזה שלא מכר לא מקרי פשיעה, אתי שפיר, לא מבעיא לדעת הרמב"ם [חמץ ומצה ד, ג] [ושו"ע] סימן ת"מ [סעיף ב], דכל שאין חייב בגניבה אין עובר בבל יראה, (נמי לא קשה מידי דבחמץ לא מצינו לחייבו בפשיעה) פשיטא דלא עבר בבל יראה בהקדש, אלא אפילו לדעת רש"י [פסחים ו, א ד"ה הפקידו] והובא בר"ן [שם ב, ב ד"ה גרסי בגמ' דעתו גבי ייחד לו בית, ע"ש. דכל שחייב בפשיעה עובר בבל יראה נמי לא קשה מידי, דבחמץ לא מצינו לחייבו בפשיעה, דמיד דמחייב בפשיעה הוי חמץ שלו, וצריך לבערו בידים ולשרפו, א"כ אין לך אונס גדול מזה שהתורה צוה עליו לשרפו בידים, וא"כ אפילו ביער בידים פטור, מכל שכן שאי אתה יכול לחייבו בפשיעה, לכן אתי שפיר דבחמץ דהקדש אין עובר בבל יראה. אבל לדעת המג"א היה חייב על שלא מכרו קודם פסח, אלא על כרחך מוכח דלא כמג"א:

תו נראה לי ראייה מפרק הגזול [בבא קמא] דף ק"ה ע"א [אמר רבא א"י גזל אגודה שוה פרוטה והזולה עד שאין שוה פרוטה, חייב להחזיר היא או דמים, ומייתי ראייה ממתניתין [שם צו, ב] דגזל חמץ ועבר עליו פסח אומר לו הרי שלך לפניך, הא ליתנהו חייב, אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא, ע"ש. וקשה מאי ראייה משם, אימא לעולם ברשותא דמרא הזולה, וכיון דלית ביה שוה פרוטה אין חייב להחזיר, ושאי התם דמחייבין ליה דפשע ולא מכר החמץ, דאפילו בשומר. הגם כהאי גוונא חייב, וחייב לשלם דמים כיון שאינו בעין לומר הרי שלך לפניך, אבל בהזולה לא פשע, דהא קי"ל [חור"מ] סימן רצ"ב סעיף י"ח דאסור למוכרה אף אם ידוע שהזול, וכן משמע מלשון רש"י דף (צ"א) [צח] ע"ב ד"ה (ארמפלגי בשור לפלוג בחמץ) [ד"א כ] וז"ל, ארמפלגי בשומר בשור, לפלוג בחמץ בגזל, ע"ש. ולדברי המג"א בשומר נמי משכחת פלוגתייהו, אלא ודאי דוקא בגוף הדבר חייב בשמירתו, אבל אי לא מכרו אינו חייב מדין שמירה. וראיה לדברי, מדברי ריבות סימן קכ"ג באפוטרופוס בנכסי יתומים שפשע ולא מכר בנכסיהם שהיה לו למכור, וע"י זה הגיע להם הדין, לא מקרי פשיעה אלא גרמא בעלמא הוא, עכ"ל. ור"ל כדפירשתי:

סימן תמד

סעיף ו. מעודות אירוסין. תמה המג"א [ס"ק ט] בזה, וכבר נתבאר סימן רמ"ט דלא קשה מידי, ע"ש. עוד כתב מג"א שם [ס"ק יא] אם הלך למול את בנו או לשאר מצוה בערב פסח ונזכר שלא ביער החמץ, והוא אחר שש דאינו ברשותו לבטל, יחזור מיד לבער החמץ אף אם יבטל המצוה, דעשה דתשבתו חמור טפי, ע"ש. ודבריו תמוהין, דמרש"י [פסחים מט, א ד"ה יבטל] והר"ן דף מ"ט [שם טז, א ד"ה מתנין] לא משמע כן, בהולך להציל מן הנכרים כו' דיבטל בלבד, כתבו ואפילו יש שהות, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, ע"ש. ולא כתבו לעיל מינה גבי הולך לדבר מצוה, וכן כתב הרב המגיד [חמץ ומצה ג, ט] בדין הולך להציל מן הנכרים כו', דמדאורייתא

76

[1] כן הסכימו רוב האחרונים, ראה משנה ברורה ס"ק יב ובשער-הציון ס"ק טו.

[יא] עיין שם בגמרא שהובא בלשון אחר.

[יב] עיין צ"ל"ח לפסחים מט, א מה שהקשה על רבינו ויישב את דברי המג"א. ובתוספות רעק"א על המשניות פסחים פ"ג משנה ז אות יג הביא את דברי הצ"ח ויישב

אבני

סימן מ"ב

חושן

רא

תגרע, דאס נותן מתן ד' עובר כל חוסוף
במעשה משא"כ כל תגרע הרי הוא עובר
כל מעשה ע"י שאינו זורק יותר.

ט) ובגידון אי עבירה כל תגרע הוי עבירה
דקו"ע או שוא"ת הוא דיט
לחקור אם רלון החורה שלא יעשה המלות
בגירעון, והעבירה מה שנעשה המלות
בגרעון, או העבירה הוא מה שאינו משלים
כל המלות כתיקונו, והעבירה אינה מה
שעושה בגרעון אלא מה שאינו משלימו.

י) והגבה על קושיית הטורי אבן (הג"ל
צאות ד') מהא דמסכת סוכה (דף
ל"א:) דהאיך רשאי ליעול פחות מד' מינים
הלא איכא כל תגרע, מתרץ השפ"א (בסוכה
שס) וכן הקבלות יעקב (במסכת ר"ה סימן
ט"ז) דכיון דהוא אונס דהא אין לו המין ג'
אינו עובר בכל תגרע ואינו חשוב עבירה
כלל, ואינו דומה לעושה עבירה באונס
דחשוב עכ"פ עבירה באונס, דעבירה באונס

הוי רק באופן שעשה נגד רלון החורה אלא
שהי' אונס, וע"כ נחשב לעבירה באונס,
משא"כ אם כל העבירה הוי מה שלא עשה
איזה דבר, פי' שהיה מלווה לעשות איזה
דבר ונמנע מלעשותו מחמת אונס אזי אינו
חשוב עבירה כלל, והדמיון בזה לדינו של
הרי"צ"א (הג"ל צאות ז') דמותר ללבוש בגד
של ג' ליצית בשבת משום שהוא אונס על מה
דאינו קושר הליצית על הבגד בשבת,
ולכאורה אם לא היה לובש הבגד כלל לא
היה בגדר אונס כל עיקר, וא"כ משום מה
החירו לו ללבוש הבגד ולעבור עבירה
באונס, ומוכח מזה דמניעת איזה דבר באונס
אינו בגדר עבירה, ומעתה לפי"ז מיושב
שפיר קושייתנו (הג"ל אות ז') על דינו של
הרי"צ"א דמותר ללבוש בגד בשבת בג' ליצית
מדוע לא יעבור על כל תגרע, אמנם כיון
שהוא אונס בדבר שהרי אין ציכלתו לקשור
ליצית בשבת, ע"כ אין זה בגדר עבירה כלל,
וא"ש.

סימן מ"ג

לבאר טעם היתר לבישת ציצית בלא תכלת בזמננו

74 א) כתב הרמב"ם בספר המלות (מלות
י"ד) וז"ל: הוא שזונו לעשות ליצית
והוא אומרו יתעלה ועשו להם ליצית ונחנו
על ליצית הכסף, ואינה נמנית בשחי מלות,
ואע"פ שהעיקר אללנו התכלת אינה מעכבת
את הלצן והלצן אינו מעכב את התכלת,
שהרי נאמר בספרי יכול שהן שחי מלות

מלות תכלת ומלות לצן, תלמוד לומר והי'
לכם לליצית, מלות אחת היא ואינה שחי
מלות, עכ"ל.
ב) ודקשו האחרונים (עי' בדברי הציח
הלוי ח"א סימן מ"ב, ובדברי
השואל בשו"ת צית שלמה או"ח סימן ע"ז

אות צ" לפי שיטת הרמב"ם דהיא מלוא אחת, ח"כ העושה לבן שלי חכלת או להיפך הרי הוא עובר על כל חגרע, דהרי גורע ממלוא החורה, וח"כ אהנו שאין לנו חכלת האיך מותר לנו ללבוש לבן שלי חכלת, הלא איכא כל חגרע, וחירו דהיינו משום דעשה דוחה ל"ת, והעשה דליית דוחה הלאו דכל חגרע, דכיון דח"א לעשות שחיבה אמרינן עשה דוחה ל"ת.

ג) והנה הכ"י (באו"ח סימן י"ח) הביא שרבינו ירוחם ס"ל דאם אין לאדם לעשות לליית חלא למר, אזי מותר לחת אותו לבגד פשתן, וכן אם אין לו רק פשתן אז מותר לחת אותו לבגד למר, משום דעשה דוחה לא העשה, ועשה דליית דוחה הלאו של שעטנז, ורק אם יש לו לליית של המין בגד אז הרי אפשר לקיים שניהם דזכה אין העשה דוחה להלאו, אולם הכ"י חולק עליו וס"ל דאינו דוחה הלאו, אפילו במקום דליית ליה השחח רק המין האחר וח"א לו לקיים מלוא ליית זכה, והעטם דכיון דהמלוא אפשר לקיים באופן אחר ח"כ הרי הוא בגדר אפשר לקיים המלוא באופן אחר, וזכה אין העשה דוחה להלאו, אף דהמליאות הוא עכשיו דח"א לו לקיים המלוא כ"א באופן זה עיי"ש, ומבואר דחלקו דדין אפשר לקיים שניהם, אם לדון בהמליאות שיש לפנינו שח"א לו לקיים באופן אחר, או דיש לדון בדרך כלל אם שייך לקיים המלוא מבלי לדחות הלאו (ויחבאר אי"ה בסוגיא דעשה דוחה ל"ת).

ד) ולכאורה נידון זה דמותר בזמנו ללבוש בגד שיש עליו ליית בלא

חכלת וליכא כל חגרע מפלח עשה דוחה ל"ת יתלה בפלוגתא רבינו ירוחם והכ"י הג"ל, דהרי אפשר לקיים מלוא ליית בהדי חכלת, דכל מה דלא אפשר להטיל חכלת היינו רק משום שאין לנו המליאות של חכלת, וח"כ לפי שיטת הכ"י דלא אמרינן צכה"ג עשה דוחה ל"ת יקשה הקושיא הג"ל האיך מותר לנו לבוש ליית שלי חכלת, הלא עוברים על כל חגרע.

ה) והנה בשו"ת בית שלמה (שם) חולק על דברי השואל וכחז דעטם ההיתר בליישת ליית שלי חכלת אינו מחמת עשה דוחה ל"ת, דבאמת גם באופן דליכא למימר עשה דוחה ל"ת, והיינו בליור דיש לו חכלת ואפשר לקיים שניהם ג"כ מותר לכתחילה ללבוש בגד שלי חכלת, דהרי במסכת מנחות ילפינן ממקראות דהחכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את החכלת, כלומר דהלימוד זא להורות דמותר לכתחילה ללבוש לבן שלי חכלת ואין עוברים על כל חגרע, דאם נימא דאכתי עובר על כל חגרע, ח"כ מה מחדש לן הלימוד דחכלת אינו מעכב את הלבן, כיון שבח"א ח"א ללבוש מחמת עצירת כל חגרע.

ו) אמנם הביא שלמה כחז דלכאורה יש לדחות ולומר דהגזכ"כ דחכלת אינו מעכב את הלבן הוי רק דין במלוא ליית דאפשר לקיים מלוא ליית גם שלי חכלת, וההידוש הוא דזמן שאינו עובר על כל חגרע, כגון בליור שאין לו חכלת, דאינו עובר בכל חגרע מחמת עשה דוחה ל"ת, משא"כ בליור שיש לו חכלת דאז לא אמרינן

עשה דוחה שניהם, אז לי

ז) אולם ה

אז עובר על כל דעשה דוחה הוי תנאי צו באופן כזה, ל"ת, דהא ר צכה"ג, וכת חשטע על מו ל"ת

ח) בתוספ

מחלוקת בין לו חמץ צבי לבטל עוד לצערו, אם כתיב בקרא דחסור להק צביתו, ושיג להקריב הפ הלאו דלא ח על חמץ היי כשא"א לו ו ל"ת, והג"ל עשה דוחה ל"ת רק כשו הלאו הוא הקפידה שו זכה דלא

עשה דוחה ל"ח משום שאפשר לקיים שניהם, אז ליכא גזכ"כ דרשאי ללבושו ושפיר איכא כל חגרע.

אמרינן עשה דוחה ל"ח (וציבור פלוגתתם בזה יתבאר אי"ה צסוגיא דעשה דוחה ל"ח).

ז) אולם הבית שלמה מסיק דחינו כן, דאי אמרינן דצאופן שיש לו חכלת עובר על כל חגרע אז ליכא למימר בזה דעשה דוחה ל"ח, והטעם דכיון דכל חגרע הוי חנאי בכל המלות שלא יקיים המלצה צאופן כזה, ע"כ אי"ה לומר כאן דעשה דוחה ל"ח, דהא ר'נן החורה שלא יקיים המלצה צכ"ה"ג, וכחצ לדמות ענין זה ללאו דלא תשחט על חמץ וכ"ו דלא אמרינן עשה דוחה ל"ח, והצ"ור הוא כדלהלן.

ט) ומעתה כתב הבית שלמה דלפי הפוסקים דלא אמרינן עשה דוחה ל"ח כשר'נן החורה הוי שלא תחייס העשה צכ"ה"ג, ה"ה לגבי כל חגרע לא שייך לומר דעשה דוחה ל"ח, כיון דכל חגרע הוא חנאי בכל קיום עשה שלא תחייס העשה צאופן של גרעון, ולפי"ז מוכרח דהגזכ"כ דחכלת אינו מעכב את הלצן היינו דמוחר לכחחילה ללבוש צגד שיש לו רק חכלת ולא לצן וה"ה לצן בלא חכלת, והיינו אפילו כשיש לו חכלת, דהוי גזכ"כ להיחר.

ח) בתוספות רעק"א צמשניות (פסחים פ"ג מ"ז אות י"ג) הביא מחלוקת בין האבן העוזר והל"ח צמי שיש לו חמץ צביתו לאחר זמן איסורו שאינו יכול לצטל עוד והוא רחוק מציתו ואינו יכול לצטרו, אם יכול להקריב הקרבן פסח, דהא כחיצ צקרא לא תשחט על חמץ, דהיינו דחסור להקריב הקרבן פסח כשיש לו חמץ צביתו, ושיעת האבן העוזר בזה דיכולים להקריב הפסח, מטעם דעשה דפסח דוחה הלאו דלא תשחט על חמץ (והלאו דלא תשחט על חמץ היינו רק צאפשר לצער החמץ, אבל כשא"ה לו לצער החמץ אמרינן עשה דוחה ל"ח), והל"ח חולק וס"ל דלא אמרינן צכ"ה"ג עשה דוחה ל"ח, דאימת אמרינן עשה דוחה ל"ח רק כשהלאו אינו דין צהעשה, אבל אם הלאו הוא צעלמוחו דהמלצה, כל"ו דהחורה הקפידה שלא יקיים העשה צאופן זה כגון צהא דלא תשחט הפסח על חמץ, אז לא

י) אולם צחמת יש לעיין אם דומה לאו דכל חגרע ללאו דלא תשחט על חמץ, עפי"מ שהארכו צמק"א לחקור בלאו דכל חוסיק וכל חגרע אם הגדר הוא לשנות מלוצת המלצה, וה"כ אין העצירה ההוספה או הגרעון כ"א דע"י ההוספה או הגרעון נעשה שינוי צעלם לוצת המלצה, או דילמא דגדר איסורים אלו היינו ההוספה או הגרעון מדעת עלמנו על החורה.

יא) ודשת"א אי נימא דיסוד איסור כל חגרע היינו השינוי צלוצת המלצה, מוצן היטב דצרי הבית שלמה הג"ל, דהרי זהו ר'נן החורה שלא יקיים העשה צאופן זה, אכן לפי שיטת הרשב"א דגדר כל חוסיק היינו ההוספה על מלוצת החורה, וכן כל חגרע היינו מה שמגרע ממלוצת החורה, אבל לא נפקא לן מידי צהא דנשחגה לוצת

המלצה, ח"כ חינו דומה כל חגרע ללאו דלא
 השחט על חמץ, דשם הרי"ז תנאי בקרבן
 פסח שלא לשחוט הפסח כשיש לו חמץ,
 משא"כ גבי כל חגרע חינו פרט באיזה אופן
 שיקיים המלצה, כ"א הוא לאו כללי שלא
 לגרוע ממלצת החורה, ולפי"ז שפיר שייך
 לומר דאם חין לו חכלת הוא ההיחר ללבוש
 בלא חכלת מחמת עשה דוחה ל"ת, משא"כ
 כשיש לו חכלת שפיר חסור ללבוש בלא חכלת
 משום עצירת כל חגרע.

סימן הקודם) מש"כ השפ"ח
 (בסוכה דף ל"א:) דמי שהוא חנוס על מה
 שמגרע ממלצה חינו עובר על כל חגרע, יטן
 דעצירת כל חגרע חינו מה שעושה המלצה
 בגרעו, אלא מה שמגרע ממלצת ה' וחינו
 משלימה כפי רלון החורה, מוזן שפיר הא
 דליכא כל חגרע בזמנו דחין לנו חכלת,
 שהרי דאנו חנוסין בדבר זה היות שאין לנו
 חכלת, וממילא חין עוברין על כל חגרע.

סיכום הענינים

יב) אולם לפי"ד הביי (הג"ל חות ג') דהא
 דחין לו במליחות השחט חינו
 בגדר אפשר לקיים שניהם, ח"א לומר דסיבת
 ההיחר בלבישה לצן בלי חכלת היינו מחמת
 עשה דוחה ל"ת, דהא אפשר לקיים שניהם,
 ומוכרח כמ"ש הבית שלמה דהגזה"כ בזה
 לומר דמוחר ללבוש בלא חכלת ולא שייך כל
 חגרע כלל, דח"כ הרי ליכא מליחות דחכלת
 חינו מעכב את הלצן, דהא גם באופן שאין
 לו חכלת לא אמרינן עשה דוחה ל"ת כמ"ש
 הביי וכנ"ל, וע"כ שבחה החורה לומר דליכא
 כל חגרע בחכלת בלי לצן ולצן בלי חכלת.

יד) ודאיתאן מזה דיש לנו ג' מהלכים
 בטעם היחר לבישה לילית
 בלי חכלת בזמנו וליכא משום כל חגרע, ח'
 מטעם עשה דוחה ל"ת, ב' מטעם גזה"כ
 דלא אמרינן כל חגרע בלצן בלי חכלת
 ובחכלת בלי לצן, וג' מטעם חנוס כנ"ל,
 והנפק"מ צין הטעמים יהי' צמי שיש לו
 חכלת ולבוש הליית בלא חכלת, דלפי טעם
 הא' דהוי מטעם עשה דוחה ל"ת יעבור על
 כל חגרע כיון דאפשר לקיים שניהם, ולפי
 טעם הבי' לא יעבור על כל חגרע מטעם
 גזה"כ, אך לפי טעם הג' שפיר איכא כל
 חגרע כיון דיש לו חכלת חין לו טענת
 חנוס.

יג) ולפי מה שהבאנו לעיל (ע"י צסוף

סימן מ"ד

בענין בל חגרע בקריאת שמע

א) הנה דעת הרש"א ועוד כמה ראשונים
 דאפילו למ"ד מלצת ק"ש דאורייתא

היינו רק פסוק הראשון ולא יותר, וע"י
 בפר"ח (ארי"ח סימן ס"ז) דס"ל דכל ג'

הפרשיות ה
 ראשונות מלו
 ק"ש, והא דל
 הגשיח בשעה
 כ"א פסוק רז
 ברא"ש שלא ר
 דח"ת דרבי
 ראשון ה"י י

ב) והקשה

דמדאורייתא
 ראשונות צמ
 רק פסוק ר
 חגרע, וכמז
 מחנה אחת
 על כל חגרע
 לקרות ב' כ
 פסוק ראשון
 חף דר"י ו
 הלימוד לקרו
 שלא לקרותו

ג) והנרא

דאורייתא,
 לקרותן ביח
 בזמן ק"ש ו
 משום דבב'
 עכ"ז חין ר
 דיש כאן ב
 שמת בזמן
 והי' אס ש